

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
NA LATA 2023-2027

PROJEKT

Załącznik nr 1 do Uchwały NR XXXII/06/2023
WALNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW
STOWARZYSZENIA „LIDER POJEZIERZA” z dnia 25.05.2023r.

Opracowanie dokumentu zostało dofinansowane ze środków działania 19 Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER w ramach poddziałania 19.1 Wsparcie przygotowawcze objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2023-2027

logosy

Lipiany, dn. 25 maja 2023 r.

Spis treści

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
I.1. Nazwa LGD i forma prawna	3
I.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa	3
I.3. Ogólny opis struktury LGD	5
I.4. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD	5
I.5. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego	6
I.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	6
ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR	15
II.1. Zwięzły opis obszaru LSR	
II.2. Uwarunkowania społeczne	
II.3. Uwarunkowania gospodarcze	
II.4. Uwarunkowania środowiskowo-kulturowe	
II.5. Uwarunkowania przestrzenno-funkcjonalne	
ROZDZIAŁ III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	16
ROZDZIAŁ IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR	30
ROZDZIAŁ V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	33
ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI	54
ROZDZIAŁ VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	55
VII.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy w LGD	60
VII.2. Rozwiązania formalno-instytucjonalne	
VII.3. Formy wsparcia operacji w ramach LSR	
VII.4. Cel i założenia tworzenia procedur	
VII.5. Formułowanie i zmiana kryteriów wyboru	
VII.6. Określenie innowacyjności w sposobie oceny operacji	
ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA	66
ROZDZIAŁ IX. PLAN FINANSOWY LSR	68
IX.1. Opis źródeł finansowania działalności LGD	
IX.2. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR	
ROZDZIAŁ X. MONITORING I EWALUACJA	77
X.1. Definicja pojęć	77
X.2. Planowanie monitoringu i ewaluacji	78
Załączniki do LSR	98

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW:

DG AGRI - Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich

DG EMPL - Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia

DG MARE - Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa

DG REGIO - Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej

EFMR - Europejski Fundusz Morski i Rybacki

EFRR - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFROW - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

EFS - Europejski Fundusz Społeczny

EFSI - Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

IIT - Inne Inwestycje Terytorialne

LEADER PROW- działanie RLKS w PROW 2021-2027

LEADER EFS + - działanie RLKS w EFS+ 2021-2027

LEADER - działanie LEADER w PROW 2014-2020

Leader - oś 4 Leader w PROW 2007-2013

LGD - lokalna grupa działania

LGR - lokalna grupa rybacka

LSR- strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

OECD - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

OW - operacja własna

OP - Obszar Partnerstwa

PG - projekt grantowy

PO RYBY 2014-2020 - program operacyjny „Rybackstwo i Morze” na lata 2014-2020

PROW - program rozwoju obszarów wiejskich

Rada – Rada LGD

RLKS - rozwój lokalny kierowany przez społeczność, w przypadku EFRROW jest to działanie LEADER

Rozporządzenie 1303/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 320, z późn. zm.)

Rozporządzenie 1305/2013 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające 4 rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487, z późn. zm.)

Rozporządzenie 508/2014 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 (Dz. Urz. UE L 149 z 20.5.2014 r., str. 1)

RPO - regionalny program operacyjny

SW - samorząd województwa, reprezentowany przez Zarząd Województwa

Ustawa o rozwoju lokalnym - ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378)

WZC - walne zebranie członków

Program – PROW i EFS+

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

I.1. Nazwa LGD i forma prawna

Lokalna Grupa Działania jest stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną, które przyjęło oficjalnie nazwę „**Lider Pojezierza**”. Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” zostało zarejestrowane w dniu 15.03.2006 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000252730, NIP 597-165-90-98, REGON 320188898. Od tego czasu LGD prowadzi swoją działalność nieprzerwanie. Siedziba stowarzyszenia mieści się w województwie zachodniopomorskim, w miejscowości Barlinek.

Dane adresowe Stowarzyszenia „Lider Pojezierza”: ul. Szosowa 2, 74-320 Barlinek, tel.: 095 746 03 60, e-mail: lgd@liderpojezierza.pl, strona internetowa: www.liderpojezierza.pl.

I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa na obszarze LGD.

Stosowana od 2006 r. formuła partnerstwa trójsektorowego wprowadziła nowe podejście do zarządzania jednostkami terytorialnymi i jednocześnie umożliwiła mieszkańcom terytorium aktywne uczestnictwo w planowaniu i wdrażaniu działań rozwojowych. W takiej odsłonie działania partnerskie dały wspólnotom i ich członkom możliwość bycia aktywnym lub biernym z pełnym prawem do współzależności, autonomii i suwerenności.

Nadrzędnym celem utworzenia LGD było podjęcie działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich gmin i powiatów, poprzez realizację oraz aktywne wsparcie innowacyjnych, spójnych i przemyślanych przedsięwzięć, przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju i podnoszenia jakości życia ludności całego obszaru LGD. Na początkowych etapach tworzenia partnerstwa dominującą rolę odgrywała niewielka liczba osób, tych „najlepiej poinformowanych”, np. członkowie Zarządu lub członkowie założyciele, jednak z biegiem czasu i wzrostem liczby spraw prowadzonych w ramach LGD grupa liderów znacząco się poszerzyła, a proces ten nie spowalnia. LGD jest podmiotem o dużym potencjale prorozwojowym, który wymaga wielopoziomowej współpracy na różnych płaszczyznach aktywności.

Przykładami takiej współpracy były:

„Strategia dla Pojezierza – zintegrowanie obszarów wiejskich dziewięciu gmin z południa województwa zachodniopomorskiego” w ramach I schematu Pilotażowego Programu Leader+.

W ramach projektu powołano trzy zespoły robocze: **Zespół ds. Lokalnej Grupy Działania, Zespół ds. Strategii i tzw. Grupę Społeczną**. W zespołach tych znaleźli się przedstawiciele samorządu, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców z dziewięciu gmin (Barlinek, Boleszkowice, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice). Pierwszy zespół roboczy (**Zespół ds. LGD**) zajął się przygotowaniem wstępnej koncepcji działania LGD, a następnie pomógł wyłonić z Grupy Społecznej przyszłych członków LGD oraz, korzystając z pomocy prawnej, doprowadził do uchwalenia dokumentów konstytuujących LGD, czyli Stowarzyszenie „Lider Pojezierza”.

Drugi zespół roboczy - **Zespół ds. Strategii** miał za zadanie przeprowadzenie procesu tworzenia i konsultacji **Zintegrowanej Strategii Obszarów Wiejskich Pojezierza Myśliborskiego (ZSROW)**. Zespół był odpowiedzialny za przeprowadzenie procesu opracowania strategii począwszy od zebrania danych, przeprowadzenia wstępnych analiz, aż do konsultowania przygotowanego przez ekspertów dokumentu. Zespół ds. Strategii wchodził w skład większego zespołu - Grupy Społecznej i kontynuował pracę po zakończeniu jej działań.

Z kolei **Grupa Społeczna**, czyli grupa, która przez cały czas trwania projektu była zaangażowana w pracę nad przygotowaniem Strategii, **została wybrana w trakcie przeprowadzonych w Barlinku, Dębnie i Przelewicach warsztatów rekrutacyjnych dla partnerów społecznych**. Z osób wybranych do Grupy Społecznej: 38% reprezentowało sektor społeczny, 24% - przedsiębiorców oraz 38% - sektor publiczny. Dzięki współdziałaniu tych trzech zespołów powstała „Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Pojezierza Myśliborskiego – woda, drzewo, myśl” oraz przygotowany został do II schematu Leader+ nowy projekt pt. „Lider Pojezierza – sposób na rozwój regionu” pozwalający kontynuować prace LGD oraz rozpocząć realizację Strategii.

W trakcie realizacji II schematu Pilotażowego Programu Leader+ do Stowarzyszenia przystąpiły kolejne podmioty: gminy – Bierzwnik, Trzciesko-Zdrój oraz Choszczno. Decyzję o przyjęciu tych trzech gmin do LGD podjęto 18.06.2008 r. na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia. Jednocześnie, poszerzono partnerstwo o przedstawicieli trzech sektorów z kolejnych gmin. Po przyłączeniu nowych członków z trzech nowych gmin, powołano Zespół ds. LSR, który kontynuował zadania Zespołu ds. Strategii, uczestnicząc w procesie

konsultowania **Lokalne Strategii Rozwoju Pojezierza Myśliborskiego na poszerzonym obszarze działania LGD w ramach perspektywy finansowej na lata 2007-2013 realizowała LSR w ramach inicjatywy LEADER.**

W skład Zespołu ds. LSR weszło 39% przedstawicieli sektora społecznego, 6% sektora gospodarczego oraz 55% sektora publicznego. Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” zostało zarejestrowane w dniu 15.03.2006 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000252730, NIP 597-165-90-98, REGON 320188898. Cele powstałej LGD zostały zawarte w Statucie Stowarzyszenia. W roku 2015 do LGD „Lider Pojezierza” przystąpił kolejny partner: Gmina Recz w ramach perspektywy finansowej na lata 2007-2013 realizowała LSR w ramach inicjatywy LEADER

LGD stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, a także naukowych. Przykładami takiej współpracy jest funkcjonowanie przy LGD **Zespołu ekspertów pracowników naukowych Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie**, którzy służą swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie: **EKONOMII, ZARZĄDZANIA, TURYSTYKI I REKREACJI**, w realizacji wspólnych projektów. A także, podpisane w dniu 25.04.2022 r. w ZUT Szczecin umowy o współpracy pomiędzy 4 LGD z Niemiec, 5 LGD z Województwa Zachodniopomorskiego oraz uczelniami ZUT i Uniwersytet w Greifswaldzie umowę desygnował również Wicemarszałek Województwa Zachodniopomorskiego. Partnerami porozumienia są LGD "River Landscape Peenetal" i "Vorpommersche Küste", które to LGD utrzymują kontakt z polskimi aktorami LEADER od 2019 r. Wcześniej planowane spotkanie musiało zostać odwołane w październiku 2019 r. w warunkach panującej epidemii. Dzięki specjalnemu programowi finansowania Interreg (Sondercall COVID 19) kontynuowaliśmy zaplanowaną współpracę. Program Interreg umożliwił możliwość zakupu technologii cyfrowej do komunikacji online. Nasi partnerzy złożyli wniosek o dofinansowanie. Wspólnie z Politechniką Szczecińską (ZUT), "Lider Pojezierza" oraz LGD "River Landscape Peenetal" opracowano ideę projektu i złożono z sukcesem projekt współpracy pn. "Przyszłość przez współpracę".

Stowarzyszenie zrzesza i współpracuje z wieloma podmiotami i instytucjami zajmującymi się rozwiązywaniem kluczowych dla regionu problemów społecznych i ekonomicznych m.in. poprzez wybór projektów w ramach LSR, w tym w ramach projektów grantowych, realizowanych przez osoby czy podmioty z obszaru objętego LSR. W których cel zawsze związany był z konkretnym aspektem lokalnego rozwoju. W trakcie ostatniej perspektywy zrealizowano łącznie 6 operacji, 2 z Programu Rybactwo i Morze, 4 z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Dzięki projektom grantowym Stowarzyszenie mogło ściśle uczestniczyć w rozwoju społecznym i lokalnym, współpracując z podmiotami działającymi na obszarze, tj. m.in.: OSP w Pełczycach, Klub Żeglarski „Sztaksel” Pełczyce, „SZTORM” Barlinek, „Harpun” Myślibórz, szkoły, gminy członkowskie, inne organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne powołane na potrzeby realizacji konkretnej operacji – łącznie 58 grantobiorców. Oprócz ww. Stowarzyszenie ogłaszało konkursy w ramach działań związanych z przedsiębiorczością, animacją, turystyką, infrastrukturą, w partnerstwie również z partnerami spoza obszaru LGD - łącznie zrealizowano ok. operacji. W minionych perspektywach finansowych LGD stosowało powoływanie zespołów tematycznych, odpowiedzialnych za przygotowywanie, realizowanie operacji na różnych polach aktywności. Idąc w ślad za doświadczeniem i tym razem powołano 5 zespołów, w których skład weszli reprezentanci poszczególnych grup interesu, tj. 1. zespół inwestycji i działań międzygminnych, 2. Rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej w gminach; 3. Wykluczenie społeczne, aktywizacja mieszkańców; 4. Rozwój społeczeństwa już aktywnego, kreatywnego. SMART; 5. Smart Village – inteligentne wioski.

Ważną rolę w procesie tworzenia partnerstwa i jego utrzymywania odgrywa Biuro Stowarzyszenia. Pełni funkcję katalizatora pomiędzy często skomplikowaną kwestią proceduralno-formalną a inicjatywami oddolnymi. Służy wsparciem merytorycznym, ale także technicznym, poprzez udostępnianie sprzętu, np. biurowego lub też wskazuje możliwości pozyskania środków na podobne cele. Stowarzyszenie (Biuro) stosuje różnorodne działania komunikacyjne, adekwatne środki przekazu, które przyczyniają się do realizacji założonych potrzeb społeczności lokalnej. Projekty realizowane przez Stowarzyszenie, konstruowane są w taki sposób, aby to społeczność lokalna brała czynny udział w procesie jego tworzenia, a następnie realizacji, wdrażania założeń, celów i pobudzania

środowisk lokalnych do podejmowania inicjatyw dążących do wzmocnienia potencjału środowiska lokalnego. Przykładem projektu, którego celem była animacja i pobudzanie poczucia sprawstwa i decyzyjności społeczności zamieszkującej tereny LSR był projekt pn.: „Poszukiwacze zaginionych inicjatyw” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WZ 2014-2020, Oś priorytetowa VII Włączenie społeczne, Działanie 7.1 programy na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej. Innym przykładem jest zrealizowany projekt pn.: „Pojezierze w pracy”, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WZ 2014-2020, Oś priorytetowa VI Rynek Pracy, Działanie 6.5 Kompleksowe wsparcie dla osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i poszukujących pracy znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy obejmujące pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy oraz działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

I.3 Ogólny opis struktury LGD.

Stowarzyszenie zarejestrowano, kiedy liczyło 31 członków. **Obecnie Stowarzyszenie LGD „Lider Pojezierza” liczy 152 członków zwyczajnych** (stan na 10.03.2023r.) reprezentujących trzy sektory: **sektor publiczny** (reprezentowany przez 17 reprezentantów Gmin członkowskich oraz 2 reprezentantów Powiatu Choszczeńskiego i Myśliborskiego, a także 3 osoby reprezentujące inne jednostki samorządowe), **sektor gospodarczy** (reprezentowany przez 42 osoby), **sektor społeczny** (reprezentowany przez 93 osoby) **oraz mieszkańców**.

Należy podkreślić, że LGD jest otwarta na współpracę oraz stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, naukowych oraz poszerzania reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk (proces ten, co potwierdzają doświadczenia z lat ubiegłych, ma charakter ciągły i uzależniony jest od specyfiki lokalnej, czyli zmian zachodzących w sferze społeczno-gospodarczej regionu).

Szczegółowe zasady przyjmowania członków Stowarzyszenia są zawarte w Statucie Stowarzyszenia z dnia 18.06.2008 r. z późn.zm.

Decyzję o rozszerzeniu LGD podejmuje Zarząd w trybie uchwały, dbając o zachowanie reprezentatywności poszczególnych partnerów w LGD.

W statucie Stowarzyszenia przewidziano ustanie członkostwa na podstawie złożonej rezygnacji do Zarządu Stowarzyszenia. Zmiana w liczbie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady następuje w drodze wyborów uzupełniających dokonanych przez najbliższe Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Wśród członków Stowarzyszenia znajdują się osoby posiadające wiedzę na temat potrzeb, oczekiwań oraz specyfiki kluczowych grup docelowych, tj. członkowie zespołu ds. tworzenia LSR na lata 2007-2013, członkowie Rady LGD, Zarządu, beneficjenci.

Ponadto, potencjał osobowy i podmiotowy LGD pozwala na właściwe definiowanie i dobór kierunków działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rozwoju ekonomii społecznej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, rewitalizacji fizycznej, gospodarczej

i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.

Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” zmierzy się z wyzwaniem rozwojowym obszaru LGD poprzez następujące działania:

- Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność
- Zasoby regionu podstawą do zrównoważony rozwoju
- Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów

I.4. Charakterystyka organu decyzyjnego – RADY LGD.

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia „Lider Pojezierza” organem decyzyjnym w zakresie wyboru operacji w ramach LSR jest Rada, która została wybrana w dniu 25 maja 2023 r. przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Rada to organ, który zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013, dokonuje wyboru operacji spełniających wymogi zawarte w LSR w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Rada składa się osób zamieszkałych albo posiadających siedzibę na terenie gmin tworzących obszar LGD „Lider Pojezierza”, tj. gmin: Barlinek, Bierzwnik, Boleszkowice, Choszczno, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice, Pyrzyce, Recz i Trzcińsko-Zdrój. **W skład Rady wchodzi od 14 do 15 członków**, w tym Przewodniczący i Wiceprzewodniczący Rady, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków spośród członków. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej, członkiem Zarządu ani pracownikiem Biura. Pracami Rady kieruje Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący, pod nieobecność Przewodniczącego. W przypadku nieobecności Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego pracami Rady kieruje radny wybrany z pośród obecnych członków Rady.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego, społecznego.

Podkreślić należy, że na poziomie podejmowania decyzji żadna z grup interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

Skład Rady zapewnienia brak dominacji pojedynczej grupy interesu – ta kwestia została przeanalizowana w kontekście niniejszej LSR, w której uwzględniono cele, przedsięwzięcia i grupy docelowe oraz uwzględniono powiązania branżowe. W składzie organu decyzyjnego znajdują się: sołtys, przedstawiciel KGW oraz przedstawiciel seniorów lub ludzi młodych. Członek Rady nie może także brać udziału w pracach i głosowaniach dotyczących złożonego przez niego projektu. Gwarantem ograniczenia dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w Radzie są odpowiednie przepisy Regulaminu Rady. Prowadzony jest także Rejestr Interesów Członków Rady (RICR).

Szczegółową pracę Rady reguluje **Regulamin Rady**. Posiedzenia Rady są zwoływane odpowiednio do potrzeb wynikających z naboru wniosków, w tym projektów grantowych, operacji własnych. Członkowie Rady posiadają wiedzę i doświadczenie związane z tematyką LSR. Osoby wybrane do pełnienia funkcji w Radzie będą zdobywać niezbędną wiedzę i kwalifikacje w przedmiotowym zakresie poprzez organizowane szkolenia.

I.5. Charakterystyka procesu decyzyjnego w LGD:

Wszystkie sprawy związane z funkcjonowaniem LGD reguluje Statut Stowarzyszenia oraz Regulaminy, których zapisy zapewniają przejrzystość i jawność podejmowanych decyzji:

- 1. STATUT STOWARZYSZENIA** - jest dokumentem uchwalanym i zmienianym przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Określa on zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i Po Rybactwo i Morze oraz o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność. Dodatkowo Statut reguluje m.in. następujące kwestie:
 - a) określa organ nadzoru – wskazując właściwego Marszałka Województwa,
 - b) wprowadza dodatkowy organ decyzyjny stowarzyszenia – Radę odpowiedzialną za wybór operacji - oraz szczegółowo określa jego kompetencje i zasady reprezentatywności,
 - c) określa organ LGD kompetentny w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru projektów,
 - d) wprowadza uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków Rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji),
 - e) określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
- 2. REGULAMIN RADY** - jest dokumentem uchwalanym przez Zarząd, który reguluje:
 - a) szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.),
 - b) szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),

- c) szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opiniowanie wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych dokumentach,
- d) zasady protokołowania posiedzeń Rady,
- e) zasady przyznawania diet członkom Rady,
- f) zakres odpowiedzialności dla Męża Zaufania, którego zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu decyzyjnego oraz poprawnym opracowaniem dokumentacji dotyczącej wyboru operacji,
- g) dodatkowe uregulowania LGD, które będą gwarantować prawidłowość wyborów dokonywanych przez członków Rady:
 - Działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach organu decyzyjnego lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów;
 - Program szkoleń dla członków Rady w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji;
 - Zasady weryfikowania w formie testu wiedzy członków organu projektowego w zakresie zapisów LSR;
 - Zasady postępowania w przypadku rozbieżnych ocen członków Rady.

3. REGULAMIN BIURA LGD - jest dokumentem uchwalanym i zmienianym przez Zarząd Stowarzyszenia, który:

- a) reguluje zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników,
- b) określa zakresy obowiązków pracowników biura,
- c) zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych,
- d) opisuje kompetencje wymagane na poszczególnych stanowiskach w biurze LGD.
- e) Wyznaczania zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy.
- f) Tworzenia procedur i metody pomiaru realizacji tych zadań.
- g) Określenia planu szkoleń dla członków Rady i pracowników biura.
- h) Określenia sposobu pomiaru jakości udzielonego doradztwa na stanowiskach związanych z udzielaniem takowego doradztwa.

Władzami Stowarzyszenia „Lider Pojezierza” są:

1. **WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW**, podejmuje decyzje dotyczące struktury LGD oraz ustala główne kierunki oraz programy działania Stowarzyszenia, w tym LSR. Ustala dla Zarządu wytyczne postępowania w zakresie prowadzenia projektów realizowanych przez LGD. Przyjmuje także sprawozdania z działalności Zarządu i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczące projektów realizowanych w ramach LSR i udziela tym organom absolutorium. Ponadto, wybiera członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Rady, określa granice zobowiązań majątkowych, podejmuje decyzje o nabyciu lub zbyciu nieruchomości. Ma prawo dokonywania zmian w statucie organizacji oraz upoważnić Zarząd Stowarzyszenia do zmian w LSR.
2. **ZARZĄD** realizuje uchwały Walnego Zebrania Członków kierując bieżącą działalnością LGD. Odpowiada za przygotowanie LSR, ustala wytyczne i koordynuje jej realizację, zabiega o środki finansowe na planowane przez LGD projekty. Zarządza majątkiem i funduszami LGD. Zarząd reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz, przyjmuje nowych członków lub ich rezygnacje, przyjmuje Regulamin Zarządu i Regulamin Biura LGD oraz zatrudnia pracowników Biura. Ponadto, Zarząd składa sprawozdania Walnemu Zebraniu Członków ze swojej działalności, a także decyduje o przystąpieniu lub wystąpieniu LGD z organizacji krajowych i zagranicznych. Zarząd opracowuje, uaktualnia i zatwierdza szczegółowy Regulamin naboru pracowników oraz Regulamin

Biura Stowarzyszenia „Lider Pojezierza”. Wprowadza zmiany do Lokalnej Strategii Rozwoju na podstawie uzyskanego upoważnienia.

3. **KOMISJA REWIZYJNA** pełni funkcję kontrolną w LGD. Zakres jej działania określa Statut, a uszczegóławia Regulamin Komisji Rewizyjnej opracowany i zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków.
4. **RADA LGD** – organem decyzyjnym w zakresie wyboru operacji w ramach LSR. Zakres jej działań określa Statut a uszczegóławia Regulamin Rady zatwierdzany przez Zarząd LGD.

Rozdział II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

II.1. Zwięzły opis obszaru LSR

Diagnoza i konsultacje społeczne wykazały problemy i potrzeby mieszkańców obszaru realizacji LSR oraz zwróciły szczególną uwagę na grupy objęte wsparciem w LSR, które składają się z osób: **do 25, 50+, w niekorzystnej sytuacji i bezrobotnych**. Podczas konsultacji w ramach RLKS i CWD+ utworzono 5 grup roboczych:

1. zespół inwestycji i działań międzygminnych;
2. zespół rozwoju i infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej;
3. wykluczenie społeczne, aktywizacja mieszkańców;
4. rozwój społeczeństwa już aktywnego, kreatywnego. Smart;
5. Smart Villages - inteligentne wioski;

które wskazały, że granica do **25 roku życia** powinna zostać przesunięta do **35 roku życia**, ponieważ jest to grupa, która chce być aktywna w życiu społecznym, a została do tej pory pomijana.

Obszar objęty LSR położony jest w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, na zachodzie graniczy z Niemcami a na wschodzie z powiatem wałeckim. Obszar nie ma dużych ośrodków miejskich (powyżej 20 tys. mieszkańców). Teren działania LGD „Lider Pojezierza” **obejmujący 14 gmin z obszaru 4 powiatów (gminy powiatu choszczeńskiego: Bierzwnik, Krzęcin, Recz, Choszczno i Pelczyce; gminy powiatu myśliborskiego: Myślibórz, Dębno, Barlinek, Nowogródek Pomorski, Boleszkowice; gminy powiatu pyrzyckiego: Lipiany, Przelewice, Pyrzyce; gminy powiatu gryfińskiego: Trzcińsko-Zdrój)**, co razem daje obszar o powierzchni 2 820,89 km². W Tabeli nr 3 przedstawione zostały dane dotyczące liczby ludności, powierzchni oraz gęstości zaludnienia obszaru objętego LSR. Z przedstawionych danych widać zróżnicowanie powierzchni gmin tworzących obszar, i tak największą obszarowo gminą LGD jest gmina miejsko-wiejska Myślibórz mająca 328,86 km² powierzchni, a najmniejszą gmina miejsko-wiejska Lipiany 94,91 km².

Tabela 3 Obszar LSR prezentujący liczbę ludności i gęstość zaludnienia, wg. stanu na 31.12.2020 r.

Lp.	Gmina	Powiat	Liczba ludności	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)
1	Barlinek	myśliborski	18 777	258,72	72,6
2	Boleszkowice	myśliborski	2812	239,06	21,5

3	Bierzwnik	choszczeński	4461	130,49	18,7
4	Choszczno	choszczeński	20 667	246,31	83,9
5	Dębno	myśliborski	19 931	318,43	62,6
6	Krzęcin	choszczeński	3391	140,26	24,2
7	Lipiany	pyrzycki	5651	94,91	59,5
8	Myślibórz	myśliborski	19 059	328,86	58
9	Nowogródek Pomorski	myśliborski	3352	145,9	23
10	Pelczyce	choszczeński	7397	200,72	36,9
11	Przelewice	pyrzycki	4677	162,01	28,9
12	Pyrzyce	pyrzycki	18 545	204,4	90,8
13	Recz	choszczeński	5131	180,37	28,4
14	Trzcińsko-Zdrój	gryfiński	4954	170,45	29,1
	Razem / średnia		138 805	2 820,89	45,6

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS

Mapa 1 Obszar Stowarzyszenia “Lider Pojezierza”

Źródło : opracowania własne

II.2. Uwarunkowania społeczne

Analiza obszaru zagospodarowania przestrzennego i układu osadniczego wskazuje, że **obszar LSR** cechuje się niską gęstością zaludnienia, która wynosi średnio 45 os./km^2 , i jest znacznie niższa niż średnia dla

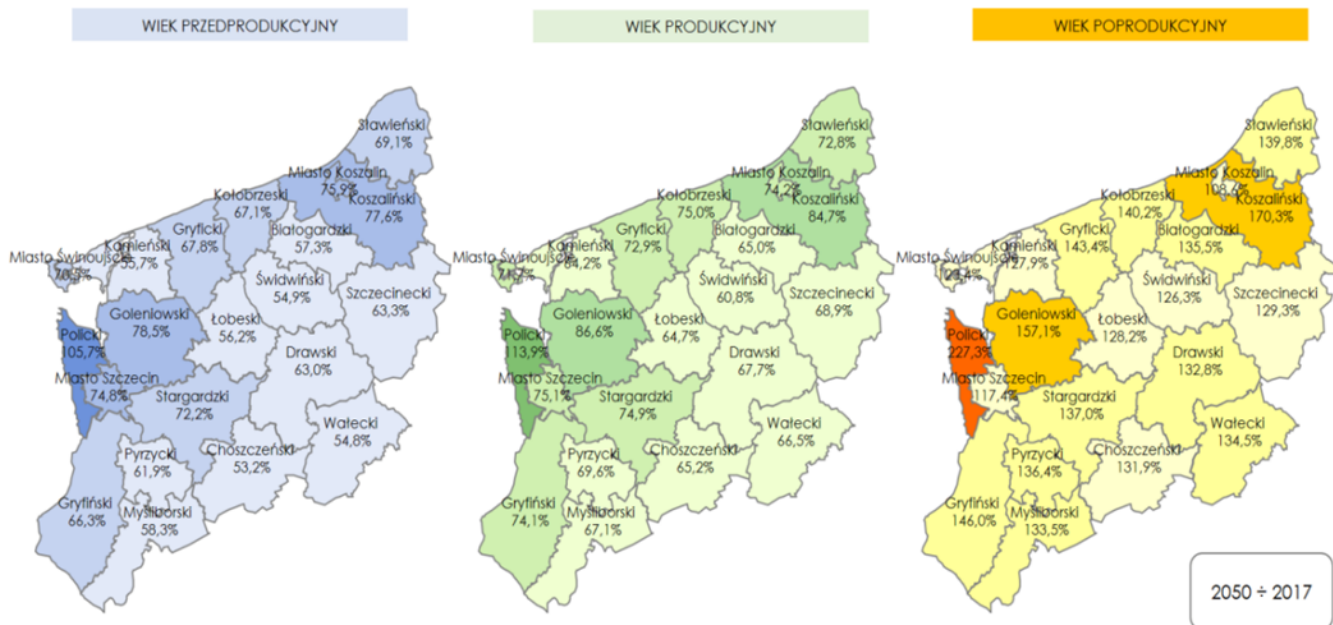
woj. zachodniopomorskiego (75) jak i kraju (122). Wskaźnik liczby mieszkańców na 1 km² zmniejsza się z roku na rok. Niska gęstość zaludnienia ma negatywny wpływ na koszty jednostkowe utrzymania infrastruktury technicznej, (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej), infrastruktury społecznej (między innymi szkół, przedszkoli, domów opieki społecznej), a w konsekwencji również kosztów świadczenia usług komunalnych (dostarczania wody, odbioru ścieków i odpadów).

Zgodnie z delimitacją zaproponowaną w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) zidentyfikowano w kraju obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Teren ten obejmuje łącznie 728 gmin o powierzchni 104,8 tys. km², który zamieszkuje 6,1 mln mieszkańców. Na liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją znalazły się 4 gminy z obszaru tworzącego LGD, są to Trzcińsko-Zdrój, Boleszkowice, Nowogródek Pomorski oraz Przelewice. Na obszarze LSR szczególnie doskwierają mieszkańcom jest słaba dostępność komunikacyjna. Czynniki te w dużej mierze odpowiedzialne są za procesy m.in. depopulacji, drenażu migracyjnego itp., co stanowi aktualnych problem obszaru LSR. Analiza danych statystycznych pokazuje, że najpoważniejszym wyzwaniem demograficznym dla obszaru jest starzenie się mieszkańców, na które powinno się oddziaływać szczególnie dostępnymi działaniami w ramach LSR 2023-2027.

Dane statystyczne jasno pokazują, że liczba ludności w większości gmin obszaru LSR spada. Niekorzystne wskaźniki liczby ludności w tych gminach dodatkowo obciążone są rosnącą dynamiką pogłębiania się niekorzystnych zmian demograficznych. Przewidywane utrzymanie się trendu demograficznego pogłębiającego starzenie się społeczeństwa, a w konsekwencji regularne uszczuplanie zasobów rynku pracy, czynią koniecznymi działania zmierzające do maksymalizacji wykorzystania zasobów kapitału ludzkiego. Zmniejszająca się liczba mieszkańców może dodatkowo pogłębiać te trudności, jeśli nowe inwestycje mieszkaniowe nie będą koncentrowane w ramach istniejących jednostek osadniczych (zagęszczanie zabudowy). Niższa gęstość zaludnienia negatywnie wpływa również na uwarunkowania gospodarcze, co nie sprzyja do podejmowania decyzji przez przedsiębiorców do inwestowaniu (wysokie koszty dostarczenia mediów, problemy komunikacyjne, problemy z pozyskaniem kwalifikowanych pracowników, itp.).

Jednymi z najważniejszych czynników wpływających na przyszły stan rynku pracy są uwarunkowania demograficzne, a spośród nich zwłaszcza struktura ludności ze względu na wiek. **Tendencja wzrostowa w ostatnich latach uległa powolnemu wyhamowaniu, a od 2013 r. obserwowany jest systematyczny spadek odsetka osób na terenie obszaru LSR w wieku produkcyjnym.** Na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest proces starzenia się społeczeństwa, towarzyszy mu zjawisko tzw. „podwójnego starzenia się ludności”, wyrażone szybszym, w porównaniu do całej populacji, wzrostem liczby osób w wieku 65 lat i więcej oraz osób w wieku 80 lat i więcej. Do najczęściej stosowanych wskaźników opisujących stan rynku pracy należą: stopa bezrobocia, wskaźnik zatrudnienia oraz współczynnik aktywności zawodowej. **Na obszarze LSR, podobnie jak w całym kraju i regionie, niezmiennie rośnie liczebność grupy osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej populacji ludności.** Według prognozy liczebność tej grupy będzie nadal się zwiększać.

Mapa 2 Prognoza ludności dla powiatów woj. zachodniopomorskiego w latach 2017-2050 (prognoza z 2014 r. GUS)

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie na podstawie danych GUS

W przypadku charakterystyki zjawiska bezrobocia ważna jest nie tylko znajomość stopy bezrobocia informująca o udziale osób bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo, ale także znajomość struktury bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego w WZP na koniec 2020 roku wyniosła 8,3%. Trend spadkowy stopy bezrobocia zarówno w Polsce, jak i w województwie zachodniopomorskim został przerwany przez epidemię wirusa SARSCOV2. Wprowadzenie stanu zagrożenia epidemicznego i wiążących się z nim obostrzeń w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych wpłynęło na wszystkie wskaźniki rynku pracy. Zagrożeniem dla rozwoju obszaru LSR będzie starzenie się społeczeństwa znacząco wpływające na rozwój niektórych rodzajów usług dla tej części społeczeństwa (np. usługi opiekuńcze i zdrowotne).

Struktura wieku mieszkańców obszaru LSR w ostatnich 20 latach zdecydowanie; przesunęła się w kierunku społeczeństwa starzejącego się. Jak wskazują trendy demograficzne w tym zakresie (z lat 2013-2018) ciągle rośnie odsetek osób starszych (65 lat i więcej) w populacji oraz ich proporcja w stosunku do osób młodszych (choć w ostatnich latach nieco wolniej niż w skali kraju). Coraz mniej korzystne stają się relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności, co obrazują cząstkowe współczynniki obciążenia demograficznego. **Udział liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR** według stanu na koniec 2020 r. wynosi 41 %. We wszystkich gminach obszaru odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym jest wyższy (41 %) niż w skali kraju (21,9 %). W tym kontekście wyzwaniem dla obszaru będzie postępujące starzenie się mieszkańców. **Problemem może być też zapewnienie odpowiedniej opieki osobom starszym, których będzie przybywało.** Mogą wystąpić niekorzystne zmiany w gospodarce obszaru LSR. Odływ migracyjny ogranicza potencjał rozwoju regionu, choćby dlatego, że migracje dotyczą w znacznej mierze ludzi młodych, a także lepiej wykształconych. Zagrożeniem dla rozwoju obszaru może być **drenaż kapitału ludzkiego przez zagranicę i bardziej konkurencyjne miasta i gminy w Polsce.**

Tabela 4 Ludność według ekonomicznych grup wieku na obszarze LSR, wg. stanu na 31.12.2020 r.

Lp.	Gmina	Liczba ludności	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym	Liczba ludności w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku nieprodukcyjnym	Udział liczby osób w wieku nieprodukcyjnym w liczbie mieszkańców
1	Barlinek	18 777	2841	11 572	7767	41,36 %
2	Boleszkowice	2812	446	1824	1082	38,48 %
3	Bierzwnik	4461	707	2704	1888	42,32 %
4	Choszczno	20 667	3025	12 764	8532	41,28 %
5	Dębno	19 931	3075	12 551	8008	40,20 %
6	Krzęcin	3391	532	2138	1345	39,67 %
7	Lipiany	5651	818	3384	2434	43,10 %
8	Myślibórz	19 059	2650	11 646	7969	41,81 %
9	Nowogródek Pomorski	3352	582	2168	1296	38,66 %
10	Pelczyce	7397	1235	4661	2973	40,19 %
11	Przelewice	4677	721	2935	1879	40,17 %
12	Pyrzyce	18 545	2757	11 288	7762	41,85 %

13	Recz	5131	795	3241	2040	39,76 %
14	Trzczańsko-Zdrój	4954	733	3114	1993	40,23 %
	Średnia/suma	138 805	20 917	85 990	56 908	41 %

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS

Wpływ na stabilność demograficzną obszaru mają również migracje, które kreują nie tylko wielkość populacji na danym obszarze, ale również wpływają na jej strukturę wiekową i mają kluczowe znaczenie dla kształtowania wspomnianej już tzw. prostej zastępowalności pokoleń. **Następuje powolny, acz systematyczny spadek liczby mieszkańców obszaru LSR. W 2020 r. saldo migracji na obszarze LSR (ogółem zameldowania - wymeldowania) wyniosło -413**, najwyższa wartość wskaźnika odnotowana została w gminie Dębno (-76), najniższa w gminie Bierzwnik i Barlinek (-7). Z uwagi na fakt, iż jednym z czynników determinujących zmianę miejsca zamieszkania jest czynnik ekonomiczny, niski wskaźnik migracji świadczy o niskiej atrakcyjności obszaru LGD dla pozostania w nim młodych osób. Trend negatywny jest nadal bardzo wysoki w porównaniu bezwzględny w stosunku do kraju i regionu.

Tabela 5 Migracje na obszarze LSR, wg. stanu na 31.12.2020 r.

Lp.	Gmina	Liczba ludności	zameldowania ogółem	wymeldowania ogółem	saldo migracji; ogółem (zameldowania - wymeldowania)
1	Barlinek	18 777	208	215	-7
2	Boleszkowice	2812	38	47	-9
3	Bierzwnik	4461	64	71	-7
4	Choszczno	20 667	223	298	-75
5	Dębno	19 931	193	269	-76

6	Krzęcin	3391	37	54	-17
7	Lipiany	5651	72	101	-29
8	Myślibórz	19 059	251	316	-65
9	Nowogródek Pomorski	3352	31	39	-8
10	Pelczyce	7397	81	107	-26
11	Przelewice	4677	30	68	-38
12	Pyrzyce	18 545	185	200	-15
13	Recz	5131	57	67	-10
14	Trzcińsko-Zdrój	4954	48	79	-31
	Średnia/suma	138 805	1518	1931	-413

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r. wynosi 7,1 % i jest zróżnicowany w skali gmin członkowskich LGD. Niekorzystna sytuacja w tym obszarze występuje w gminie Recz (12 %), Bierzwnik (10,4 %) oraz Krzęcin i Lipiany (10 %) i Pelczyce (9,9 %) w pozostałych gminach wskaźnik ten plasuje się na średnim poziomie w stosunku do całego obszaru LSR. Na uwagę zasługuje szczególnie wysoki odsetek kobiet w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych, średnio 7,44 %, z czego najgorsza sytuacja notowana jest w gminie Recz (15,12 %), Krzęcin (13,3 %) oraz Pelczyce (13,2 %).

Tabela 6 Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR, wg. stanu na 31.12.2020 r.

Lp.	Gmina	Bezrobotni zarejestrowani [osoba]	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	Bezrobotni zarejestrowani - kobiety [osoba]	Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym [%]
1	Barlinek	469	4,1 %	258	4,85 %
2	Boleszkowice	72	3,9 %	45	5,58 %
3	Bierzwnik	280	10,4 %	153	13 %
4	Choszczno	851	6,7 %	485	8,13 %
5	Dębno	523	4,2 %	301	5,25 %
6	Krzęcin	213	10 %	127	13,35 %
7	Lipiany	340	10 %	179	12,02 %
8	Myślibórz	461	4 %	245	4,64 %
9	Nowogródek Pomorski	113	5,2 %	71	7,24 %
10	Pełczyce	460	9,9 %	276	13,2 %
11	Przelewice	220	7,5 %	134	10,5 %
12	Pyrzyce	526	4,7 %	295	5,76 %

13	Recz	386	12 %	220	15,12 %
14	Trzcіńsko-Zd rój	221	7,1 %	118	8,43 %
	Łącznie / średnio	5135	6,9 %	2907	7,44 %

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS

Potrzeby osób zaliczonych do grupy objętej wsparciem w LSR wynikają z prowadzonych badań własnych jak również konsultacji z mieszkańcami obszaru LSR. Na obszarze LGD występują duże dysproporcje między podażą na pracę a kwalifikacjami bezrobotnych. Wśród osób zarejestrowanych duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby bez kwalifikacji, z niskim wykształceniem, z małą mobilnością. Niskie wykształcenie jest jedną z głównych przeszkód w skutecznej aktywizacji i rozwoju lokalnego rynku pracy. Wraz z rozwojem nowoczesnych dziedzin produkcyjnych i usługowych, wdrażania nowych technologii informacyjnych, wzrasta zapotrzebowanie na osoby o wysokich kwalifikacjach, specjalistów. Dlatego niska jakość i struktura wykształcenia, która nie odpowiada wymaganiom nowoczesnego rynku pracy, stając się główną przyczyną bezrobocia wśród określonej grupy osób. Przyczyną bezrobocia wśród młodych osób jest też niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku. Brak określonych kwalifikacji przy względnie wysokich kosztach szkoleń może zniechęcać pracodawców do zatrudnienia młodych osób. **Nasilenie ww. zjawisk zauważa się na obszarach zdegradowanych do których można zaliczyć mieszkańców dawnych PGR. Upadek istniejących przed laty PGR-ów doprowadził do kryzysu większości rodzin. Badania jakościowe pokazują problem tzw. dziedziczonej bezradności mieszkańców byłych PGR-ów, towarzyszy temu brak chęci aktywizowania się. Problemem jest dostrzegalny brak samodzielności.**

Potencjałem oddziaływania na problem rozwoju i wsparcia przedsiębiorczości mieszkańców są dobre doświadczenia wydatkowania środków z LSR 2014-2020. Najaktywniejsze w pozyskiwaniu środków z PROW byli przedsiębiorcy oraz osoby fizyczne (wnioskujące o środki na podjęcie i na rozwój działalności). Na dalszym miejscu pod względem aktywności lokują się jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe.

Dane dotyczące bezwzględnej liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, jak i dane wskaźnikowe informują, że **zmniejsza się liczba gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wymagających wsparcia**. Linia trendu w zakresie korzystania z pomocy społecznej, szczególnie z powodu bezrobocia maleje. Jest to spowodowane zarówno liczbą rodzin korzystających z tej formy wsparcia jak i liczbą osób w rodzinach głównie dzięki programom rządowym (m.in. program 500+). **Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r. wyniósł średnio 5,73 %**, Liczba ta spadła, jednak wciąż pokazuje to zapotrzebowanie na kolejne działania w obszarze polityki społecznej na obszarze LSR. Liczba ta jest również wyższa niż w woj. zachodniopomorskim, gdzie z różnej formy pomocy i wsparcia w ośrodkach pomocy społecznej, miejskich ośrodkach pomocy społecznej lub powiatowych centrach pomocy rodzinie korzystało jedynie 5,54% wszystkich mieszkańców województwa. Najgorsza sytuacja pod tym względem odnotowana została w gminie Krzęcin (9,8 %) i gminie Recz (9,1 %), najkorzystniejsza w gminie Myślibórz (3 %).

Tabela 7. Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR, wg. stanu na 31.12.2020 r.

Lp.	Gmina	Liczba ludności	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR
1	Barlinek	18 777	1222	6,5 %
2	Boleszkowice	2812	219	7,8 %
3	Bierzwnik	4461	354	7,9 %
4	Choszczno	20 667	1099	5,3 %
5	Dębno	19 931	1048	5,3 %
6	Krzęcin	3391	334	9,8 %
7	Lipiany	5651	402	7,1 %
8	Myślibórz	19 059	571	3 %
9	Nowogródek Pomorski	3352	232	6,9 %
10	Pełczyce	7397	397	5,4 %
11	Przelewice	4677	296	6,3 %
12	Pyrzyce	18 545	957	5,2 %
13	Recz	5131	469	9,1 %

14	Trzcieżsko-Zdrój	4954	354	7,1 %
	Razem/średnio	138 805	7954	5,73 %

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS

Wśród ankietowanych mieszkańców, zostały wskazane potrzeby w zakresie wspierania aktywnego włączenia społecznego. Szczególnie ważne wydaje się wsparcie aktywnej integracji mieszkańców i odbudowywania relacji międzyludzkich w społecznościach. Działania w tym obszarze mogą być wydatnym wsparciem aktualnych potrzeb w obszarze pomocy społecznej na obszarze LSR. Potencjałem płynącym z konsultacji społecznych jest **silne przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania stanowiące podstawę do realizacji działań zmierzających do budowania kapitału społecznego.**

Podstawowym problemem społecznym obszaru LSR jest pomoc nielicznym mieszkańcom z problemami społecznymi, choć należy odnotować coroczne zmniejszanie się liczby osób objętych pomocą gminnych ośrodków pomocy społecznej. Analiza wywiadów z członkami stowarzyszenia pokazuje, że problemem w sferze społecznej wydaje się skuteczne docieranie do osób potrzebujących pomocy i ich aktywizacja zawodowa. Rozwarstwienie społeczeństwa i struktury społecznej, wysoki poziom ubóstwa, zbyt mała pomoc specjalistyczna, trudności w dotarciu do rodzin mieszkających w małych miejscowościach i nieuczestniczących w życiu społecznym wydają się być aktualnymi problemami obszaru LSR. Czynnikiem zewnętrznym utrudniającym efektywność programów gminnych jest znaczny transfer świadczeń socjalnych kierowanych w ostatnich latach z programów rządowych, co ogranicza grupę mieszkańców zainteresowanych uczestnictwem w projektach społecznych, które mogą być przedmiotem dofinansowania ze środków EFS+ w kolejnej perspektywie 2023-2027. Pożądanym kierunkiem w tym obszarze będzie deinstytucjonalizacji i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym, co będzie działaniem spójnym z Polityką kapitału oraz spójności społecznej województwa zachodniopomorskiego na lata 2021- 2030. Pożądanym kierunkiem w obszarze uwarunkowań społecznych będzie umiejętne pobudzanie i ukierunkowanie zmiany społecznej, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju społecznego i dążenia do wyrównywania warunków życia w poszczególnych częściach regionu oraz rozwijanie współpracy i innowacyjności w zakresie dostarczanych przez JST usług społecznych.

Kapitał społeczny definiowany jest jako potencjał społeczno-instytucjonalny. Kapitał ten stanowi czynnik tworzący warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego w skali mikro (miejscowości, gminy). W tym obszarze poddano analizie nasycenie organizacjami pozarządowymi. Najlepsze pod względem liczby działających organizacji pozarządowych jest gmina Recz, Boleszkowice, w których powstało w ostatnich latach najmniej organizacji na 10 tys. mieszkańców. Trzeba jednak zauważyć, że gmin, w których funkcjonuje niewiele organizacji wymagają dalszego wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców i intensyfikowania włączania mieszkańców w działania społeczne (zgodnie z założeniami programu Leader oddolność działań i zaangażowanie podmiotów lokalnych jest kluczowa dla powodzenia programu rozwojowego).

Tabela 8 Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców, w latach 2015-2020

Gminy / lata		2015	2016	2017	2018	2019	2020	średnio
Gmina	Barlinek	2	2	2	1	2	1	1,66

Boleszkowice	0	3	0	0	3	0	1
Bierzwnik	0	2	0	0	6	0	1,33
Choszczno	1	1	2	1	2	1	1,33
Dębno	3	2	0	1	1	1	1,33
Krzęcin	3	5	5	0	0	0	2,16
Lipiany	3	0	2	7	0	2	2,33
Myślibórz	1	1	3	1	1	2	1,5
Nowogródek Pomorski	0	3	6	3	3	3	3
Pełczyce	3	1	0	1	1	4	1,66
Przelewice	4	4	8	2	0	0	3
Pyrzyce	2	1	4	2	3	1	2,16
Recz	2	2	0	0	0	2	1
Trzcianko-Zdrój	2	0	2	2	2	0	1,33

Źródło: Ewaluacja instrumentu RLKS w województwie zachodniopomorskim w latach 2014-2020 Stowarzyszenie "Lider Pojezierza" Raport końcowy, Pracownia Badań Soma. Monika Kwiecińska-Zdrenka

Wyzwaniem w obszarze odnoszącym się do potrzeby dalszego budowania kapitału społecznego będzie wyzwolenie większego zaangażowania podmiotów NGO w lokalne życie społeczne oraz większego wsparcia

finansowego na ich rzecz. Problemem obszaru jest jednak zróżnicowany i niewykorzystany potencjał NGO. **Badania jakościowe** pokazują, że organizacje pozarządowe mają niewystarczające wsparcie organizacyjne i finansowe dla realizacji swoich celów statutowych. Kolejnym czynnikiem jest obserwowany niski stopień włączenia osób młodych w sprawy lokalne.

Efektywnemu włączeniu społecznemu, a tym samym aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, służy rozwój podmiotów ekonomii społecznej, instytucji świadczących usługi ukierunkowane na wzrost aktywności osób i rodzin i ich usamodzielnienie. Funkcjonujące na terenie LSR kluby, placówki wsparcia dziennego, miejsca aktywności lokalnej dla dzieci i młodzieży, czy świadczenie usług asystenckich i opiekuńczych dla osób zależnych, stanowią skuteczną formę pomocy mieszkańcom potrzebującym pomocy i wsparcia społecznego. Uzasadnione jest zatem wdrożenie działań zmierzających do wzrostu dostępu do infrastruktury usług społecznych, powiązanych z procesem aktywizacji społecznej i/lub zawodowej i deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Podsumowując, specyfiką obszaru LSR jest mała atrakcyjność osiedleńcza, brak zainteresowania potencjalnych inwestorów lokowaniem działalności na obszarze oraz mało atrakcyjny rynek pracy; zagrożeniem natomiast jest dalszy odpływ ludności w celach zarobkowych. W ramach prowadzonych działań wsparcia zasadne będzie kierowanie pomocy do osób z grup defaworyzowanych. Osoby zaliczone do grupy szczególnie potrzebujących pomocy na obszarze LSR, to osoby młode (do 35 roku życia), osoby starsze (po 50 roku życia), mieszkańcy zamieszkujący tereny danych PGR.

Z uwagi na konieczność realizacji zapisów polityk unijnych związanych z tzw. europejskim zielonym ładem w okresie programowania 2023-2027 jednym z kierunków projektów grantowych mogą być **działania edukacyjne i aktywizacyjne w obszarze wyzwań klimatycznych i środowiskowych**. Analiza danych z badań z mieszkańcami pokazuje, że potrzebne są zintegrowane interwencje w zakresie edukacji, przedsiębiorczości i rynku pracy, powodujące wsparcie szkolnictwa zawodowego w powiązaniu ze sferą gospodarki lokalnej i regionalnej oraz stwarzające warunki do kształcenia ustawicznego mieszkańców i dostosowywania ich kompetencji do zmieniających się uwarunkowań rynkowych. Wymagane są interwencje w zakresie wprowadzania bardziej efektywnych metod i form kształcenia, odkrywania i wspierania talentów, wyboru odpowiedniej ścieżki kształcenia. Niekorzystne trendy związane z depopulacją i emigracją ludzi młodych może złagodzić bądź powstrzymać **rozwój lokalnej przedsiębiorczości**.

II.3. Uwarunkowania gospodarcze

Na obszarze LGD występuje zjawisko silnej koncentracji aktywności gospodarczej na terenach miejskich oraz wyraźny trend zwiększania liczby podmiotów gospodarczych wg klasy wielkości zatrudnienia 0-9 na całym obszarze LGD. Liczba podmiotów gospodarczych na obszarze LGD na koniec 2014 r. wynosiła 13381 a na koniec 2020 r. było ich 14495, co stanowi wzrost o 17,19 %. Widoczny jest natomiast spadek liczby podmiotów wg klasy wielkości zatrudnienia 10-49, stan na koniec 2014 r. wynosił 576, a na koniec 2020 r. było to 477, co stanowi trend spadkowy o 7,69 %.**(Dane wg rejestru GUS – podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru regon wg klas wielkości 0-9 i 10-49).**

Obszar gmin wchodzących w skład LGD charakteryzuje się **niższym niż średnia krajowa i wojewódzka poziomem przedsiębiorczości mieszkańców**, co potwierdzają wskaźniki obrazujące liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w stosunku do liczby mieszkańców. Stan podmiotów gospodarczych na koniec 2020 r. przypadających na 1000 mieszkańców na obszarze LGD wyniósł 100,8 tymczasem w województwie to 141,0 a kraju to 122,4.

Przeprowadzona diagnoza wskazała że potencjalni przedsiębiorcy z obszaru LGD z trudem odnajdywali się w procedurach pozyskania wsparcia projektów regionalnych i krajowych służących rozwojowi przedsiębiorczości (świadczą o tym statystyki listy beneficjentów funduszy europejskich) – jeżeli korzystali ze wsparcia, to głównie dostępnego na poziomie lokalnym.

ROZDZIAŁ III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) Stowarzyszenia „Lider Pojezierza” na lata 2023 - 2027 została opracowana przy pełnym zaangażowaniu lokalnej społeczności przez przedstawicieli LGD i pracowników biura samodzielnie, bez korzystania z podmiotu zewnętrznego. W oparciu o szerokie konsultacje społeczne z wykorzystaniem doświadczeń z poprzednich etapów działania Stowarzyszenia.

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest instrumentem skupionym na oddolnym planowaniu i realizowaniu wspólnych działań dla obszaru objętego LSR. Oddolność dokumentu można wypracować poprzez wykorzystywanie partycypacyjnych metod do pozyskiwania danych, pomysłów i inicjatyw. Należy w tym miejscu podkreślić, że przygotowywanie strategii ma na celu z jednej strony osiągnięcie spójności wymaganej dla tego typu dokumentu, a z drugiej uwzględnienie potrzeb lokalnej społeczności.

Partycypacja to proces polegający na uspołecznieniu podejmowanych decyzji, to współpraca między instytucjami a społecznością lokalną. Udział społeczności lokalnej w podejmowaniu decyzji jest niezwykle ważny. Sprzyja on rozwojowi demokracji, pobudza i integruje dzięki podejmowaniu wspólnych działań na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR. Stowarzyszenie na etapie przygotowania LSR korzystało z metod partycypacyjnych i zamierza je stosować również w trakcie jej wdrażania.

Stowarzyszenie prowadząc prace nad przygotowaniem LSR korzystało z doświadczenia swoich członków oraz kadr LGD uczestniczących w realizacji LSR w latach 2007-2013 oraz 2014-2020. Prowadzono własne badania i analizy, posiłkując się raportem ewaluacyjnym procesu wdrażania RLKS w obecnym okresie, a także źródłami pochodzącymi ze statystyk publicznych oraz konsultacji ze społecznością lokalną. Ponadto, Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” jednocześnie koordynowało działania w ramach Innych Innowacji Terytorialnych i brało aktywny udział w powstawaniu strategii w ramach obszaru partnerstwa oraz raportu diagnostycznego Obszaru Partnerstwa Lider Pojezierzy (stowarzyszenia samorządowego powstałego na obszarze LGD oraz przy jej aktywności i wsparciu). Wspólnie z grupą roboczą składającą się z przedstawicieli różnych sektorów oraz radą programową reprezentowaną przez wójtów, burmistrzów i starostów opracowano dwa wzajemnie przenikające się dokumenty strategiczne w ramach Instrumentów terytorialnych.

Stowarzyszenie zagwarantowało współpracę z lokalną społecznością na każdym kluczowym etapie tworzenia dokumentu, wykorzystując następujące partycypacyjne metody konsultacji:

- spotkania otwarte (konsultacyjne) z mieszkańcami 14 gmin obszaru LSR,
- badania ankietowe (ankieta została umieszczona na stronach internetowych LGD oraz gmin wchodzących w skład LGD),
- opracowanie fiszek projektowych wypełnionych przez wszystkie grupy społeczne i sektory,
- zapewniono punkt konsultacyjny w biurze LGD,
- prowadzono e-konsultacje (tj. strona internetowa, poczta elektroniczna),
- biały wywiad.

W spotkaniach konsultacyjnych brali udział na równych zasadach **przedstawiciele sektora publicznego** (przedstawiciele gmin i starostwa - skupiającym się przede wszystkim na rozwoju turystyki, jako branży

pozwalającej wykorzystać lokalny potencjał przyrodniczo-krajobrazowo-historyczny, zwiększeniu dostępności do specjalistycznej oferty edukacyjnej), **społecznego** (mieszkańcy, KGW, OSP, stowarzyszenia, fundacje, Rady Sołeckie – zwracającym uwagę głównie na konieczność zacieśnienia więzi społecznych i budowania tożsamości obszaru oraz uwypuklającym kwestie związane ze stymulowaniem przedsiębiorczości wiejskiej poprzez wsparcie lokalnych produktów) **oraz prywatnego** (rybacy, rolnicy, przedsiębiorcy oraz organizacje zrzeszające przedsiębiorców - izby gospodarcze : choszczeńska i myśliborska, stowarzyszenia zrzeszające przedsiębiorców, klastry) – dla których najistotniejszą kwestią jest budowanie alternatywnych źródeł dochodu, rozwój i podnoszenie konkurencyjności. Przedstawiciele wszystkich grup wnieśli do dokumentu wiele pomysłów oraz uwag, co miało wpływ na ostateczny kształt Lokalnej Strategii Rozwoju.

W miesiącach maj - lipiec 2022 r. przeprowadzono po jednym spotkaniu konsultacyjnym na obszarze każdej z 14 gmin planowanych objęciem LSR. Jednym z pomysłów było powołanie 5 zespołów tematycznych, tworzących grupę roboczą tj.:

1. Zespół inwestycji i działań międzygminnych - zespół oparty również na grupie roboczej obszaru partnerstwa.
2. Zespół rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej w gminach - zespół oparty na radzie programowej i stowarzyszeniach.
3. Wykluczenie społeczne, aktywizacja mieszkańców. Grupa składająca się z przedstawicieli zajmującymi się między innymi osobami wykluczonymi w gminach. KGW, OSP.
4. Rozwój społeczeństwa już aktywnego, kreatywnego. Smart. - grupa osób posiadająca doświadczenie w realizacji LSR w poprzednich latach - Lokalni liderzy. Uczestnicy spotkań, wydarzeń, inicjatorzy przedsięwzięć kierowanych do społeczności lokalnej, np. Biesiada Kumoszek - coroczne spotkanie z przedstawicielami społeczności lokalnej podsumowujące dotychczasowe osiągnięcia a także służące omówieniu kolejnych założeń.
5. Smart Villages – Inteligentne wioski. Spotkania konsultacyjne, które odbyły się w roku 2022, nie dały jasnej odpowiedzi na temat powstania koncepcji. Wcześniejsza próba tworzenia wiosek tematycznych nie powiodła się. Doświadczenia tego typu inicjatyw stwarzają duże ryzyko jej kontynuacji. Powstał pomysł, aby koncepcje opracować w ramach środków własnych - takie rozwiązanie stworzy większe możliwości usamodzielnienia się tej inicjatywy. Wynika to z doświadczeń LGD przy wdrażaniu projektów w ramach EFS - rewitalizacji w latach 2018-2021.

Jednym z zadań grup i spotkań było poinformowanie jeszcze szerszego grona o możliwości składania fiszek projektowych, i opracowanie i zebranie ich. Każda fiszka projektowa była kwintesencją potrzeb mieszkańca i grup mieszkańców.

Praca nad LSR została podzielona na następujące etapy:

1. Diagnoza i analiza potrzeb potencjału LSR - przeprowadzono po jednym spotkaniu konsultacyjnym na obszarze każdej z 14 gmin planowanych objęciem LSR (maj – lipiec 2022 r.). W trakcie spotkań wykorzystano tzw. **metodę burzy mózgów**, która pozwoliła na uzyskanie informacji mogących znaleźć się w ostatecznej wersji LSR. Ponadto, w trakcie spotkań przeprowadzono analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, a także celów strategii w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz planowanych działań, wykorzystując do tego metodę **drzewa problemów**. Jednocześnie przeprowadzono **badania ankietowe**. Materiały uzyskane podczas spotkań zostały przeanalizowane i pogrupowane. W wyniku realizacji pierwszego etapu powstała wstępna diagnoza obszaru. Równocześnie na spotkaniach grupy roboczej LGD i IIT została przeprowadzona analiza SWOT i diagnoza, którą umieszczono w Raporcie diagnostycznym Obszaru Partnerstwa Lider Pojezierzy a którą LGD wykorzystwała w swojej strategii.
2. Opracowanie planu działania – po 1 etapie przeanalizowano i pogrupowano informacje, skutkiem czego wypracowano plan działania LSR. Równolegle na spotkaniach grupy roboczej obszaru partnerstwa zostały opracowane materiały, które potwierdziły diagnozę wynikającą z prac konsultacyjnych.
3. Na podstawie zebranych danych, w ramach etapu 2 pracownicy biura oraz zarząd przygotowali zasady opracowania kryteriów wyboru operacji w ramach LSR. Propozycję tą przedstawiono na spotkaniu wszystkich zespołów roboczych w Lipianach. Grupa robocza zaopiniowała pozytywnie procedury wyboru operacji oraz kryteria ich oceny, które będą podstawą do opracowania rozdziału VII niniejszej LSR.
4. Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji LSR. To działanie zostało przypisane radzie i zarządowi LGD. Dotychczasowe 18 letnie doświadczenia dają dużą pewność, że oba te organy prawidłowo zaproponują rozwiązania, które spełnią wymogi niezbędne do prawidłowego przeprowadzenia monitoringu realizacji LSR,

w tym określono kryteria ewaluacji, czas i sposób pomiaru danych, czas przeprowadzania ewaluacji oraz sposób wykorzystywania wyników ewaluacji i analizy danych monitoringowych.

5. Przygotowanie planu komunikacji LSR przeprowadzono podczas: konsultacji na obszarze każdej z 14 gmin (maj-lipiec 2022 r.). Do tego etapu wykorzystano spotkania z potencjalnymi Beneficjentami - typowano środki komunikacyjne podczas prowadzonego doradztwa, szkoleniach, warsztatach realizowanych w ramach obecnej perspektywy, w tym Planu Komunikacji. Dyskutowano nad różnorodnymi metodami komunikacji dopasowanych do potrzeb lokalnej społeczności, grup przedsiębiorców, osób z grupy w niekorzystnej sytuacji - wyodrębniono środki komunikacyjne adekwatne dla każdej z grup.

Tabela 1. Partycypacyjne metody konsultacji wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz dokumentacją potwierdzającą

Opis zastosowanych metod partycypacyjnych wraz z uzasadnieniem ich wyboru	Dokumenty potwierdzające
Spotkania konsultacyjne – przyczyniły się do uzyskania informacji na temat potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, a także celów strategii w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz planowanych działań widzianych oczami lokalnej społeczności. Podczas spotkań utworzono grupy robocze (grupy kilkunastu osób, mieszkańców terenu objętego działalnością LGD, która brała udział w tworzeniu LSR. Jej celem było wyznaczenie kierunku prac nad poszczególnymi rozdziałami LSR.)	dokumentacja fotograficzna, ankiety, fiszki projektowe wypracowane materiały
Badania ankietowe przeprowadzane były podczas spotkań konsultacyjnych oraz za pośrednictwem strony internetowej www.liderpojezierza.pl/ . Pytania ankietowe zawierały prośbę o wskazanie: potrzeb rozwojowych mieszkańców obszaru, które powinny być w pierwszej kolejności sfinansowane ze środków PROW, potencjału danego obszaru. Ponadto poproszono mieszkańców o wskazanie grup osób, na których działania LGD powinny się skoncentrować.	ankiety
Fiszki projektowe - podczas spotkań konsultacyjnych oraz za pośrednictwem strony internetowej www.liderpojezierza.pl/ . W fiszkach projektowych należało wskazać projekty, które powinny być zrealizowane na obszarze działania Stowarzyszenia „Lider Pojezierza”. Za pomocą tej metody zebrano informacje na temat planowanych do realizacji przedsięwzięć;	fiszki projektowe
Punkt konsultacyjny w biurze LGD – przez cały okres przygotowywania strategii mieszkańcy obszaru LGD mają możliwość pozyskania informacji, zgłoszenia uwag do projektu strategii stacjonarnie.	ankiety, fiszki projektowe
E-konsultacje – korzystanie z nośników elektronicznych (tj. strona internetowa LGD, poczta elektroniczna). Przez cały okres przygotowywania strategii mieszkańcy obszaru LGD mają możliwość pozyskania informacji, zgłoszenia uwag do projektu strategii online.	ankiety, fiszki projektowe
Biały wywiad – gromadzenie niezbędnych informacji do tworzenia LSR za pomocą ogólnie dostępnych źródeł m. in. baz danych, danych publicznych. Za pomocą tej metody zebrano informacje niezbędne do tworzenia LSR.	wydruki z baz danych
Konsultacje podczas szkoleń i doradztwa z beneficjentami w konkursach organizowanych w trakcie pisania LSR.	karty doradztwa i listy obecności na szkoleniach

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR

Lp	Kluczowy etap przygotowania LSR	Z kim pracowano	Metoda wykorzystana do pracy
1.	Diagnoza i analiza potrzeb potencjału LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, badania ankietowe, fiszki projektowe, biały wywiad
2.	Określenie celów i wskaźników LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, grupa robocza, fiszki projektowe
3.	Opracowanie planu działania LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, grupa robocza, fiszki projektowe
4.	Opracowanie zasad i kryteriów wyboru operacji w ramach LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, grupa robocza, biały wywiad
5.	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, grupa robocza, biały wywiad
6.	Przygotowanie planu komunikacji LSR	Mieszkańcy obszaru LGD	Spotkania konsultacyjne, grupa robocza, biały wywiad

Źródło: Opracowanie własne

Z powyższej tabeli wynika, że na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR wykorzystano metody adekwatne do potrzeb.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowywana była przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej i jej aktywnym uczestnictwie. Dokumentami potwierdzającymi przeprowadzoną analizę oraz dane do budowy LSR wspólnie z mieszkańcami obszaru były ankiety, ogłoszenia, listy obecności, fiszki projektowe, zdjęcia. Efekty i wyniki zastosowanych przez Stowarzyszenie partycypacyjnych metod zostały opisane w dalszych rozdziałach LSR.

Podstawą aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju będą m. in.:

- wyniki monitoringu i ewaluacji opracowywane zgodnie z procedurami zawartymi w rozdziale X LSR,
- wnioski, uwagi, pomysły, inicjatywy zgłoszone podczas spotkań konsultacyjnych, zgłoszone w biurze LGD, przesyłane online, wpisywane w ankiety i fiszki projektowe oraz wnioski z konsultacji i doradztw z potencjalnymi beneficjentami w trakcie trwania poszczególnych konkursów na wdrażanie LSR.

Zmiany LSR będą konsultowane z lokalną społecznością jeszcze przed ich zatwierdzeniem przez Zarząd lub Walne Zebranie Członków. Propozycje zmian wychodzące od mieszkańców, wnioskodawców, grantobiorców, członków organów LGD oraz zaleceń organów nadzoru i instytucji zarządzających będą szczegółowo analizowane przed ich przyjęciem lub odrzuceniem.

W przypadku, gdy zakres zmian dokonywanych w LSR podyktowany będzie zmianą obowiązujących przepisów prawa oraz innymi czynnikami mającymi wpływ na realizację LSR, w granicach obowiązującego prawa i wytycznych, oraz jeśli zmiany nie będą miały charakteru merytorycznego, nie będzie konieczności konsultowania zmian ze społecznością lokalną.

Działania animacyjne

Stowarzyszenie przewiduje działania w zakresie animacji społeczności na rzecz wdrażania projektów innowacyjnych poprzez zatrudnienie Animatora Społeczności Lokalnych (ASL) w celu wsparcia procesu rozwoju lokalnego. Osoba ta będzie analizowała sytuację lokalną, identyfikowała problemy i potrzeby, a także stymulowała lokalnych liderów do rozwijania własnych pomysłów oraz angażowania się w realizację projektów kwalifikujących się do wsparcia finansowego w ramach PROW.

Informacja o planowanych spotkaniach konsultacyjnych były rozpowszechniane na stronach www, portali społecznościowych (Facebook), mailowo do wszystkich członków Stowarzyszenia.

Na każdym etapie prac nad opracowaniem LSR Stowarzyszenie spełniło obowiązek informacyjny i rozpowszechniało wśród uczestników informację o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w Księdze wizualizacji znaku Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, opublikowanej na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz o współfinansowaniu Lokalnej

Strategii Rozwoju, w szczególności ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W trakcie tworzenia LSR Stowarzyszenie uwzględniało zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,
- zasady równości kobiet i mężczyzn,
- zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”.

Zasady te stosowane będą również w trakcie wdrażania LSR, m.in. poprzez umożliwienie zgłoszenia specjalnych potrzeb na etapie rekrutacji do podejmowanych przedsięwzięć, np. zapewnienie tłumacza migowego podczas szkolenia, zapewnienie wyboru miejsc szkoleniowych z wejściem bez barier architektonicznych, w materiałach szkoleniowych dobór wielkości czcionki do osób słabo widzących, dokumenty skonstruowane w sposób zrozumiały dla każdego użytkownika bez względu na jego wiedzę, doświadczenie, umiejętności językowe czy poziom koncentracji, itp.

Praca nad Lokalną Strategią Rozwoju to nie tylko jej napisanie ale również wieloletni proces jej wdrażania. Jest to dokument bardzo dynamiczny, zmieniający się w czasie i odpowiadający na bieżące potrzeby obszaru nim objętego. Stowarzyszenie będzie stale monitorować postępy realizacji poszczególnych przedsięwzięć i wskaźników zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale X LSR. Aby móc realizować LSR w sposób partycypacyjny Stowarzyszenie będzie w ciągłym kontakcie z lokalną społecznością. Sposoby komunikacji oraz motywowania lokalnej społeczności do wzięcia udziału w procesie rozwijania LSR zostały opisane w Planie Komunikacji z lokalną społecznością.

Partnerstwo w LGD (wewnętrzne)

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem osób fizycznych i prawnych zrzeszonych w ramach Stowarzyszenia i działającym na rzecz rozwoju obszaru 14 gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia „Lider Pojezierza”. Nasza współpraca polega na wspieraniu i rozwijaniu inicjatyw społecznych, podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków rozwoju oraz realizacji konkretnych działań na rzecz społeczności lokalnej. Członkowie stowarzyszenia udzielają się w nim poprzez aktywny udział w Walnych Zebraniach Członków, uczestniczą w posiedzeniach organów, szkoleniach, spotkaniach refleksyjnych. Komunikacja z członkami stowarzyszenia odbywa się telefonicznie, poprzez mailing, wiadomości sms, stronę internetową i portale społecznościowe. W trakcie trwania pandemii COVID-19 stowarzyszenie wprowadziło możliwość komunikacji również drogą telekonferencji. Zasady podejmowania decyzji, zakresy czynności poszczególnych organów są szerzej opisane w Regulaminach poszczególnych organów.

Należy podkreślić, że LGD jest otwarta na współpracę oraz stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, naukowych oraz poszerzania reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk (proces ten, co potwierdzają doświadczenia z lat ubiegłych, ma charakter ciągły i uzależniony jest od specyfiki lokalnej, czyli zmian zachodzących w sferze społeczno-gospodarczej regionu).

Partnerstwo na obszarze LSR

Partnerstwo to przede wszystkim równe traktowanie siebie nawzajem, myślenie o interesie drugiej strony. Dlatego też patrząc długofalowo na proces wdrażania LSR, LGD będzie zachęcało do współpracy lokalną społeczność poprzez umożliwienie im zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów, które będą mogły być realizowane w ramach LSR. Należy mieć tu na uwadze, że zgłaszane propozycje mogą skutkować dokonaniem zmian w LSR. LGD będzie weryfikowała zgłoszone uwagi, propozycje/pomysły, a o wyniku ich analizy wraz z uzasadnieniem będzie informowała za pośrednictwem różnych form informatycznych (www, FB itp) oraz podczas spotkań z

mieszkańcami na różnego rodzaju spotkaniach, targach, gminnych uroczystościach, spotkaniach w KGW, OSP i wyjazdach tematycznych w ramach różnych projektów wynikających ze strategii i nie tylko.

Wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji.

Cele w LSR skonstruowano w taki sposób, aby wzajemnie się przenikały. Poprzez stworzony model planuje się objąć wsparciem osoby w niekorzystnej sytuacji, przeprowadzenie animacji środowisk lokalnych, pobudzenie społeczności do aktywnego uczestnictwa w kształtowaniu i budowaniu lokalnego systemu wsparcia a także, przede wszystkim wzrost aktywności ekonomicznej poprzez podjęcie zatrudnienia. Docelowo planuje się zaktywizować tę szczególną grupę do próby podjęcia działalności gospodarczej w ramach planowanych środków przeznaczonych na przedsięwzięcia dotyczące wsparcia przedsiębiorczości na obszarze LSR.

Aktywizacja ludzi młodych

W ramach aktywizacji ludzi młodych (do 25 roku życia) zaplanowano działania w ramach projektów partnerskich. W poprzedniej perspektywie LGD realizowało z partnerami operację pn. Młodzieżowa Akademia Komunikacyjna i operację Akademia Promocji Lidera - Ty. Obie te operacje bardzo dobrze zostały przyjęte przez młodzież. LGD dysponuje młodym potencjałem po tych projektach. Młodzież chętnie angażuje się oraz sama kreuje różnego rodzaju pomysły związane z rozwojem swoich zainteresowań i potrzeb.

W trakcie konsultacji społecznych z grupami młodzieży między innymi maturalnych jaka odbyła się w Lipianach, wielokrotnie zwracano uwagę na potrzebę aktywizacji ludzi młodych, którzy do tej pory czują dyskomfort i traumę jako skutek ograniczeń wprowadzanych w celu spowolnienia rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19. Zamknięcie szkół oraz izolacja od rówieśników niekorzystnie wpłynęła na zdrowie psychiczne środowiska młodzieżowego. Dlatego też zdecydowano na umieszczenie w Planie działania na rzecz aktywizacji i wsparcia ludzi młodych.

Aktywizacja seniorów to działania głównie opierające się na czynnikach wspierających proces pomyślnego starzenia się. Podejmowane działania dotyczyć będą zintensyfikowania aktywności dla seniorów poprzez kontaktowanie i porozumiewanie się z innymi ludźmi. Taka aktywność umożliwi zaspokojenie potrzeb bio-psycho społecznych, a także wpłynie na poczucie satysfakcji. Warunkiem jest odgrywanie ról społecznych, funkcjonowanie w grupie - społeczeństwie. W ramach planowanych przedsięwzięć przewiduje się podjęcie działań reminiscencyjnych, np. spotkania wspomnieniowe, podczas których różne pokolenia będą mogły zatrzeć granicę oddzielającą je od siebie, wzajemnie się wysłuchać, zaczerpnąć wiedzy i wymienić doświadczenia. Ponadto, planuje się zachęcenie grupy seniorów do zapoznania się z nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi przy zaangażowaniu młodszego pokolenia.

ROZDZIAŁ IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

Kluczowe problemy rozwojowe obszaru LSR

Na podstawie drzew problemów, wyników badań społecznych, wielowątkowej diagnozy obszaru zidentyfikowano szereg kluczowych problemów. W toku diagnozy skupiono się, także na przyczynach zaistniałej sytuacji, możliwa była precyzyjna odpowiedź w postaci przedsięwzięć rozwojowych, niwelujących skalę istniejących problemów.

Tabela nr ... Wymiar społeczny - problemy i ich przyczyny

Obszar merytoryczny	Spoleczność lokalna obszaru
Główny problem	Marginalizacja grup defaworyzowanych, zagrożenie wykluczeniem społecznym

Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> ● znaczna część mieszkańców objęta systemem pomocą społeczną na obszarach po byłych PGR-ach\ ● alkoholizm, pobyt w zakładzie karnym, ośrodka wychowawczym, zbyt mała pomoc w usamodzielnianiu się osób zagrożonych ● wykluczeniem społecznym (m.in. młodzieży z domów dziecka, z rodzin zastępczych), ● narastające zagrożenie ubóstwem energetycznym, ● apatia, izolacja osób starszych, mała aktywność seniorów, wyludnianie się gmin, starzejące się społeczeństwo ● brak oferty dla młodzieży, ● mała dostępność obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni dla osób ze specjalnymi potrzebami, liczne bariery przestrzenne, architektoniczne, brak udogodnień wspomagających załatwianie codziennych spraw ● deficyty ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na obszarze
---------------------------	---

Obszar merytoryczny	Edukacja ogólna
Główny problem	Oferta edukacyjna nie odpowiadająca na potrzeby rozwoju społeczności lokalnej
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> ● niski poziom kompetencji kluczowych wśród dzieci i młodzieży, ● deficyty wyposażenia i pomocy dydaktycznych, do kształcenia ogólnego, w tym do nauczania wspomaganego ● deficyty nauczycieli przedmiotów kluczowych, w tym matematyki, języków obcych ● bariery finansowe, organizacyjne w dostępie do zajęć edukacyjnych podwyższających poziom kompetencji kluczowych

Obszar merytoryczny	Kultura
Główny problem	Oferta kulturalna niedostosowana do potrzeb lokalnej społeczności

Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • brak atrakcyjnej oferty kulturalnej, wykorzystującej infrastrukturę społeczną, w szczególności na terenach wiejskich (korzystanie z oferty kultury głównie poza obszarem) • w części gmin i instytucji kultury deficyt animatorów kultury z pasją i energią • izolacja społeczna, dzieci i młodzież spędzające czas w środowisku wirtualnym • niskie nakłady finansowe na kulturę • słabo rozwinięta infrastruktura kultury (m.in. brak domu kultury w Krzęcinie) • scentralizowany system zarządzania różnymi instytucjami kultury ograniczający elastyczność
Obszar merytoryczny	Usługi społeczne
Główny problem	Niedostateczny stopień rozwoju usług społecznych w stosunku do potrzeb mieszkańców obszaru
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • brak infrastruktury wczesnej opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola) • brak miejsc w istniejących żłobkach i przedszkolach lub w ogóle dostępu do opieki wczesnoszkolnej w części gmin • niedobór kompleksowej oferty usług społecznych, takich jak, np. CUS

	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczona oferta edukacyjna, zajęć rozwojowych dla dzieci i młodzieży
Obszar merytoryczny	Rozwój współpracy
Główny problem	Niewystarczający poziom współpracy samorządów i społeczności lokalnej
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • brak wspólnych pomysłów na rozwój całego obszaru • opory i trudności samorządów w podejmowaniu wzajemnej współpracy • zbyt mała integracja, korzystanie z dobrych praktyk • słabe więzi i tożsamość regionalna wśród mieszkańców, atomizacja społeczeństwa, brak wspólnych inicjatyw społeczności lokalnych • małe zaangażowanie ludzi młodych w życie społeczności lokalnej (m.in. wygasają rady młodzieżowe w samorządach z powodu braku osób chętnych do działania)

Tabela nr ... Wymiar gospodarczy - problemy i ich przyczyny

Obszar merytoryczny	Rozwój gospodarczy obszaru
Główny problem	Niedostateczny poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarze
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • skoncentrowanie zakładów produkcyjnych w głównych ośrodkach miejskich • mała liczba dużych przedsiębiorstw, mały rynek pracy • trudności w rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw (m.in. rozdrobnienie działalności, problemy ze wzrostem zatrudnienia i wolumenu działalności) • sezonowa działalność pracodawców • zanik usług dla ludzi młodych (mały popyt odbiorców tych usług)

	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca wiedza wśród mieszkańców o możliwych formach pomocy merytorycznej, wsparcia finansowego na podjęcie działalności gospodarczej • brak programu wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości, brak zachęt dla inwestorów • niskie zainteresowanie przedsiębiorców inwestowaniem w części gmin • zbyt mała współpraca samorządów lokalnych ze środowiskiem przedsiębiorców, organizacjami parasolowymi, sektorem edukacji • słaba promocja regionu, brak promocji gospodarczej • brak tradycji i ducha przedsiębiorczości • niekorzystne czynniki zewnętrzne, np. pandemia, wojna na Ukrainie, kryzys gospodarczy, zmienne otoczenie prawne, wzrastające koszty funkcjonowania przedsiębiorstw (energia, koszty zatrudnienia) • brak wydzielonych terenów do prowadzenia działalności gospodarczej (niski stopień pokrycia obszarów gmin) • słabo rozwinięta infrastruktura m.in. techniczna, liniowa, teletechniczna, drogowa, baza hotelowa hamujące rozwój przedsiębiorczości (infrastruktura wod.-kan., elektryczna, gazowa, drogi, trasy rowerowe, baza noclegowa, słaby stan techniczny budynków po PGR-ach) <ul style="list-style-type: none"> • brak działań inwestycyjnych w zakresie uzbrajania terenów • brak terenów inwestycyjnych (przewaga obszarów rolniczych) lub ich niedostosowanie do potrzeb przedsiębiorców • niski stopień wykorzystania potencjałów lokalnych regionu (m.in. lasów, jezior, produktów lokalnych) • brak współpracy z sektorem rybackim
Obszar merytoryczny	Dostęp do pracowników na rynku pracy

Główny problem	Ograniczone zasoby pracowników, w tym wykwalifikowanych, o wysokich kompetencjach zawodowych
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> ● wysokie bezrobocie w części obszaru, w szczególności na obszarach po byłych PGR-ach ● migracje zarobkowe mieszkańców zagranicę oraz migracje wewnętrzne na obszarze kraju, w tym ludzi młodych, wykształconych

	<ul style="list-style-type: none"> ● brak atrakcyjnych ofert i miejsc pracy dla młodych ludzi ● braki specjalistów w branżach, na które jest zapotrzebowanie wśród części pracodawców, z powodu niewystarczających zarobków, dostępu do mieszkań i in., ● brak pracowników w zawodach, na które jest zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy ● zbyt niski poziom płac, niewystarczający na pokrycie wydatków mieszkańców (ubożenie części społeczności lokalnej) ● trudności z dojazdem do pracy z powodu wykluczenia transportowego części gmin ● trudności w pozyskaniu wykwalifikowanych pracowników
Obszar merytoryczny	Edukacja zawodowa
Główny problem	Niedostosowanie kierunków i poziomu edukacji zawodowej do oczekiwań i potrzeb pracodawców
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> ● skostniała reakcja szkolnictwa zawodowego na zmiany zachodzące na lokalnym rynku pracy, oferta edukacyjna nie dostosowana do potrzeb rynku pracy ● brak długofalowej strategii współpracy szkół branżowych, zawodowych z pracodawcami, organizacjami zrzeszającymi pracodawców ● deficyt współpracy samorządów lokalnych, przedsiębiorców, sektora edukacji w zapewnieniu warunków do osiedlania się i rozwoju zawodowego na obszarze, ● brak centrum kształcenia ustawicznego reagującego na zmieniające się potrzeby rynku pracy – możliwość podwyższenia kwalifikacji zawodowych lub zdobycia nowego zawodu przez osoby dorosłe ● ograniczona oferta kształcenia zawodowego; niedostateczne zasoby nauczycieli, kierunki szkolenia zawodowego uzależnione od specjalizacji nauczycieli ● brak nowoczesnego wyposażenia istniejących pracowni do nauki zawodu, ● brak pracowni do praktycznej nauki zawodów, na które jest popyt na rynku pracy, przestarzałe pomoce dydaktyczne ● brak długofalowej strategii współpracy szkół branżowych z pracodawcami

	<ul style="list-style-type: none"> • brak centrum kształcenia ustawicznego reagującego na zmieniające się potrzeby rynku pracy (np. podwyższanie kwalifikacji zawodowych, doksztalcanie, zmianę zawodu)
Obszar merytoryczny	Rozwój turystyki
Główny problem	Niedostatecznie rozwinięta oferta turystyczna na obszarze
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • brak wspólnej, ciekawej całorocznej oferty turystycznej (przeważa sezonowość) • brak promocji oferty i atrakcji turystycznych (oferta niespójna, brak aktualnych map i informacji), • brak wspólnej strategii rozwoju turystycznego obszaru, współpracy samorządów, biznesu, organizacji pozarządowych, społeczności lokalnej • zbyt małe tempo rozwoju turystycznego obszaru (miejsca noclegowe, gastronomia, promocja, oferta turystyczna itp.) • powolny rozwój alternatywnych źródeł dochodu społeczności lokalnej (z turystyki, agroturystyki, rolnictwa ekologicznego, produktów lokalnych, imprez kulturalnych itp.) • w części gmin utrudniony dostęp do terenów atrakcyjnych turystycznie (np. do brzegu jeziora) • słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i rekreacyjna lub jej brak (parkingi, gastronomia, miejsca wypoczynku, miejsca uprawiania sportu i rekreacji, baza noclegowa itp.) • brak rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych, lokalnych, między gminami • trudności w rozwoju ścieżek rowerowych, ze względu na brak dostępu do nieruchomości – problemy własnościowe (np. tereny kolejowe) • brak infrastruktury rowerowej – towarzyszącej, MOR-ów, wyposażonych pól biwakowych

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr Wymiar środowiskowo - przestrzenny - problemy i ich przyczyny

Obszar merytoryczny	Odnawialne źródła energii i termomodernizacja
Główny problem	Znaczna ilość obiektów budowlanych wymagających modernizacji energetycznej, niski udział OZE w ogólnym bilansie energetycznym

Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające wykorzystanie OZE, wpływające m.in. na wysokie koszty utrzymania obiektów użyteczności publicznej • problemy z lokowaniem biogazowni – protesty społeczne (np. w Pyrzycach) • trudności z przyłączeniem do sieci gazowej części gmin z uwagi na koszty inwestycji
---------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • duża ilość węglowych źródeł ciepła, wpływająca na pogorszenie jakości powietrza w części gmin obszaru; • stosowanie niskiej jakości opału z powodu wysokich cen • luka remontowa obiektów budowlanych publicznych i prywatnych powodująca znacznie wyższe straty ciepła • mała świadomość społeczna zastosowania rozwiązań OZE i korzyści za nimi idących • wysokie ceny energii, przestarzałe technologie grzewcze, brak modernizacji budynków przyczyniają się do wzrastającego zagrożenia ubóstwem energetycznym i wykluczenia społecznego <ul style="list-style-type: none"> • deficyt kadr samorządowych posiadających kompetencje zawodowe w obszarze energetyki odnawialnej
--	--

Obszar merytoryczny	Ochrona potencjału przyrodniczego
Główny problem	Wzrastające zagrożenie pogarszania się stanu środowiska naturalnego obszaru
Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> • zagrożenie niekorzystnymi skutkami antropopresji wynikającymi ze zwiększenia skali ruchu turystycznego i tranzytowego na obszarze, roli rolnictwa wielkoobszarowego • niekorzystne zmiany klimatyczne wywołujące susze, pożary obszarów cennych przyrodniczo, obniżenie poziomu wód • deficyty wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych • deficyty w wyposażeniu służb ratowniczych (straży pożarnej) i innych instytucji publicznych, • niewystarczające kompetencje i umiejętności członków OSP
Obszar merytoryczny	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej miast i wsi
Główny problem	Zdegradowana przestrzeń publiczna miast i wsi, w tym obszary zabytkowe, zieleń publiczna, układy urbanistyczne i in.

Przyczyny problemu	<ul style="list-style-type: none"> ● niski stopień pokrycia obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, brak aktualizacji dokumentacji kształtującej przestrzeń z powodu wysokich kosztów i bariery finansowej ● zaniedbane przez lata tereny zielone, nieremontowane zabytki wraz z przylegającym otoczeniem ● niekorzystne zmiany przestrzenne układów urbanistycznych (brak spójnej polityki przestrzennej) ● nakładanie się wielu czynników niekorzystnych i problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej, środowiskowej
---------------------------	--

Źródło: opracowanie własne

Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru LSR

W trakcie prac nad diagnozą przeprowadzone wywiady podczas spotkań konsultacyjnych, analiza zastanych, wyniki badań ankietowych pozwoliły wskazać kilka kluczowych potrzeb rozwojowych obszaru LSR.

1. Rozwój gospodarczy obszaru LSR

Społeczność lokalna największą wagę przykładą do rozwoju gospodarczego, w szczególności w zakresie wsparcia przedsiębiorczości, pozyskiwania nowych inwestorów, poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości

1. Rozwój gospodarczy obszaru LSR

Mieszkańcy obszaru LSR największą wagę przykładają do **rozwoju gospodarczego, w szczególności w zakresie wsparcia przedsiębiorczości**, pozyskiwania nowych inwestorów, poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości, w tym funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu. Ważnym aspektem jest również przygotowanie kadr, pozyskanie pracowników oraz dostosowanie edukacji zawodowej do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Z racji funkcji obszaru dużą rolę powinien odgrywać również **rozwój zrównoważonego rolnictwa oraz współpraca z sektorem rybackim**. Ważnym kierunkiem będzie promowanie i wzmocnienie rolnictwa ekologicznego, a także produkcji i sprzedaży lokalnych produktów spożywczych (w formie naturalnej i przetworzonej).

Znikoma współpraca z sektorem rybackim, niska synergia podejmowanych działań powinny ulec diametralnej zmianie ze względu na wspólnotę kierunków rozwoju obszaru „Lider Pojezierza” i Lokalnej Grupy Rybackiej „Partnerstwo Jezior” i “Sieja” obejmująca swoim zasięgiem 45 gmin obszaru. Grupa wskazuje na ożywienie branży hodowli, połowu i przetwórstwa ryb, turystyki wodnej, wędkarstwa i agroturystyki wraz ze wsparciem finansowym, tworzenie infrastruktury rybackiej, promocję obszaru. Największy potencjał ma w tym zakresie Recz (największe skupisko rybaków na całym obszarze). Należałoby dążyć do całorocznego wykorzystania potencjału rybackiego obszaru LSR.

Istotnym aspektem pobudzenia gospodarczego obszaru jest **rozwój turystyki** i jej różnych form: turystyki pieszej, wodnej, rowerowej, sportowej, ekologicznej, edukacyjnej. Szansę na wzrost może mieć cała branża związana z obsługą ruchu turystycznego, noclegowo-gastronomiczna, agroturystyka, transportowa, rozrywkowa, jak również wytwórczość pamiątkarska, sprzedaż produktów ekologicznych, lokalnych. Wiele z tych branż stwarza możliwość wzmocnienia roli ekonomii społecznej i angażowania osób zagrożonych marginalizacją społeczną. Warunkiem wpisania się sektora turystycznego w rozkwit gospodarczy regionu jest przede wszystkim budowanie wspólnej, różnorodnej oferty turystycznej, jej promocja, powiązanie istniejących zasobów, potencjałów i produktów oraz współpraca samorządów. Istotnym uwarunkowaniem będzie również wykorzystanie efektów pracy 5 LGD w ramach poddziałania 19.3 Projekty współpracy. Efektem projektu było opracowanie pakietów turystycznych wykorzystujących zasoby obszaru, głównie kapitał społeczny. Wdrażając wspólnie pakiety LGD ma szansę stworzyć innowacyjną formułę współpracy i aktywności.

W oparciu o uwarunkowania przestrzenne i zasoby obszaru LSR pobudzenie gospodarcze powinien przynieść dalszy rozwój gałęzi przemysłu drzewnego i papierniczego oraz energetycznego bazującego na wykorzystywaniu odpadów biologicznych jako źródła pozyskania energii elektrycznej i ciepłej (koogeneracji). Bardzo istotnym czynnikiem pobudzającym rozwój gospodarczy jak również wyraźnie poprawiającym jakość życia na obszarze będzie **rozwój transportu publicznego**, ekomobilności, we współpracy międzygminnej, w różnych, elastycznych formach.

2. Rozwój przestrzenny obszaru LSR

Ważnym czynnikiem porządkującym i stawiającym fundamenty pod przyszły rozwój jest świadome **kształtowanie przestrzeni obszaru LSR w zakresie normowania ład przestrzennego** (MPZP) i prowadzenia procesów przekształceń. Dla wielu miast i wsi obszaru LSR odpowiedzią na istniejące problemy będzie **prowadzenie kompleksowych procesów rewitalizacji i odnowy**, uwzględniających wzajemnie ze sobą powiązane działania ze sfery społecznej, gospodarczej, technicznej i środowiskowo- przestrzennej. Wagę zadbanej przestrzeni publicznej w miastach i mniejszych miejscowościach wielokrotnie podkreślały nie tylko starsze pokolenia mieszkańców, ale również i **młodzież**. Kolejnym czynnikiem wpływającym na jakość życia i szansę na zatrzymanie młodych pokoleń mieszkańców obszaru jest **rozwój sektora mieszkaniowego**. Do roku 2040, zgodnie z prognozami GUS, zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową wyniesie około 582 tys. m² PUM, dla około 18,9 tys. osób. Wśród potrzeb rozwojowych obszaru LSR należy wymienić również **infrastrukturę techniczną związaną z ochroną zdrowia i usługami społecznymi**.

3. Ochrona środowiska przyrodniczego i adaptacja do zmian klimatu

Konieczna jest dalsza intensyfikacja procesu transformacji energetycznej z zastosowaniem OZE w sektorze mieszkaniowym i publicznym, przede wszystkim inwestycje w szeroko pojęte odnawialne źródła energii: energetykę wiatrową i słoneczną, wykorzystanie wód termalnych, biogazu, a także rolnictwo energetyczne oraz **podejmowanie działań osłonowych, ograniczających skalę ubóstwa energetycznego**. O potencjale do dalszego rozwoju stanowić będzie **zrównoważone gospodarowanie i ochrona jego potencjałów - walorów przyrodniczych**. W tym zakresie znaczenie mają: wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym, usprawnianie procesów gospodarowania odpadami komunalnymi, inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę z poszanowaniem zasobów środowiskowych.

4. Poprawa jakości życia mieszkańców na obszarze LSR

Obok wyżej wymienionych potrzeb rozwojowych dla podniesienia jakości życia mieszkańców znaczenie ma również **doposażenie w infrastrukturę techniczną, społeczną i in.**

Mieszkańcy gmin przywiązują wagę również do poprawy jakości **infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, a także oferty kulturalnej**, budowanie wspólnego kalendarza wydarzeń uwzględniających różne grupy odbiorców wewnętrznych i zewnętrznych. Są to elementy dopełniające szereg wyżej wymienionych czynników rozwoju.

Perspektywa rozwoju obszaru i realizacji zdefiniowanych potrzeb rozwojowych będzie możliwa jedynie we współpracy samorządów oraz członków społeczności lokalnej gmin obszaru, realizacji zintegrowanych, uzupełniających się przedsięwzięć. Dużą rolę odgrywa także stałe wzmacnianie tożsamości regionalnej. Procesem wspomagającym rozwój powinna być również wymiana dobrych praktyk pomiędzy członkami, ale przede wszystkim adaptacja budujących przykładów z innych samorządów, partnerstw, instytucji.

Kluczowe potencjały rozwojowe obszaru

Rozległy obszar obfituje w liczne potencjały rozwojowe - tabela nr

Tabela Potencjały rozwojowe obszaru LSR

Obszar merytoryczny	Potencjały (zasoby, produkty, uwarunkowania przestrzenne i inne)
Środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> ● jeziora o wysokiej klasie czystości (plaże, miejsca wypoczynku), rzeki, lasy, cenne siedliska przyrodnicze i lęgowiska ptaków, obszary NATURA 2000, rezerваты przyrody (np. jez. Bierzwnik “Wyspa na Jeziorze) ● walory krajobrazowe (Puszcza Barlinecka, Barlinecki Park Krajobrazowy) ● źródła geotermalne, dobre warunki wiatrowe i słoneczne (rozwój OZE) ● złoża gazu i ropy naftowej ● gleby o wysokiej klasie bonitacyjnej, tereny rolnicze, arealty wielkopowierzchniowe ● tzw. „czarne niebo” w gminie Bierzwnik (planowane obserwatorium astronomiczne)
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> ● obecność dużych firm, przemysł ciężki (przemysł ciężki, okrętowy, odlewnie, huty, Deska Barlinecka S.A., Barlinek Inwestycje S.A., Packer, Backer OBR Sp. Z o.o.) ● TILIA Targi inicjatyw lokalnych i awangardowych (planowana kolejna Bierzwnik 2023 i w Przelewicach 2024) ● lokalni rzemieślnicy i wytwórcy (produkty regionalne, rękodzieło, miody, piwo Zaczynaj, piwo choszczeńskie, panięskie w Pełczycach, pierogi korytowskie, pstrągi – Na sówce koło Drawna, Młyn w Dolinie Iny – Rybaki, wędliny lokalne, wyroby umieszczone na Liście Produktów Tradycyjnych Województwa Zachodniopomorskiego i wpisane do rejestru produktów regionalnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi) ● zakłady przetwórstwa drzewnego, stolarnie ● winiarze, gorzelnianie, olejarnie, Winnica Bekasiak w Pyrzycach ● kopalnia kredy, kopalnia wapienia, kopalnia gazu i ropy w Dębnie ● rozwinięte rolnictwo, warunki do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego

	<ul style="list-style-type: none"> ● sektor rybacki, stawy rybne (głównie Recz i Choszczno), jeziora pokrywające cały obszar, śladowe jak na możliwości przetwórstwo rybne (Feldt's Poland sp. z o.o w Pyrzycach) ● ponad 50 ha powierzchni przeznaczonych na inwestycje (ARiMR, Pełczyce, Barlinek)
--	--

<p>Kultura</p>	<ul style="list-style-type: none"> • artyści (np. plastyczki z Barlineckiego Ośrodka Kultury, ceramika barlinecka – artystyczny wyrób unikatowy) • grodziska – potencjał historyczny • pozostałości budowli megalitycznych i kurchanów (głównie w lasach), ślady po osadach typu rondle (datowane na około 5 000 lat wstecz) • historyczny układ urbanistyczny miast, zabytkowe mury obronne, zabytkowe wieże, zabytki średniowieczne, zabudowa ryglowa, wieże ciśnień (np. Lipiany, Trzcimsko-Zdrój, Recz, Przelewice, częściowo Barlinek) • zabytkowe kościoły, kaplice, klasztor pocysterski (święto „Trzy dni na cysterskim szlaku”) • Pyrzyckie spotkanie z folklorem, zespoły folklorystyczne, smocze łodzie, święto tataraku, święto wiatru
<p>Turystyka, sport, rekreacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • istniejąca sieć ścieżek rowerowych (rajdy rowerowe) • Zachodniopomorskie Centrum Kultury Obszarów Wiejskich i Edukacji Ekologicznej w Przelewicach w tym ogród dendrologiczny. • wydarzenia sportowe – regaty, maratony (np. triathlon, maraton w Dębnie, biegi w sadach Pyrzyce), Nordic walking w Barlinku • klasztor pocysterski, sanktuaria • kompleks powojkowy „Rów Renice” (zlot pojazdów militarnych, rekonstrukcje bitew historycznych) • przystanie żeglarskie Barlinek, Choszczno, Pelczyce, Myślubórz (szlak rzeki Odry, szlaki kajakowe rzeki Myśli, Płoni,) • bazy wypoczynkowe, tereny nad jeziorami: Duży Pełcz, myśliborskie, choszczeńskie, barlineckie, krzęcińskie, bierzwnik, – (np. obozy dla dzieci – “Kalina” w Łasku, dobrze rozwinięte wędkarstwo) • ścieżka tradycji pszczelarskich w Płońsku, pasieki pszczelarskie w każdej gminie • kajak-polo w Choszcznie • spływy kajakowe i cała infrastruktura do ich organizacji w Myśluborzu, Przelewicach • Modry Las w Choszcznie – w czołówce pól golfowych w Europie • turystyka łowiecka głównie z zagranicy, silne grupy łowieckie
	<ul style="list-style-type: none"> • wiaty oraz piece do wspólnego pieczenia chleba w małych miejscowościach (do 40 mieszkańców)
<p>Spolecznosc lokalna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 15 lat współpracy w ramach LGD „Lider Pojezierza”, współpraca samorządów, NGO, mieszkańców • stowarzyszenia lokalne, KGW, OSP, UKS, aktywne sołectwa • współpraca międzynarodowa (gminy partnerskie samorządów) • przynależność do Stowarzyszenia Gmin Przyjaznych Energii Odnawialnej, do Stowarzyszenia Gmin Cysterskich Krzęcin, Bierzwnik, Recz, Pelczyce) <p>osobowości lokalny</p>

Warunki przestrzenne i techniczne	<ul style="list-style-type: none"> • tereny pod zabudowę mieszkaniową (m.in. w Pyrzycach) • obszary pod budownictwo mieszkaniowe (Barlinek, Nowogródek Pomorski); rozwój budownictwa jednorodzinnego (Recz) • kompleks budynków ośrodka sportów wodnych w Choszczynie – potencjał do rozwoju infrastruktury turystycznej • tereny pod biogazownię, elektrociepłownię (Bierzwnik, Karsko gm. Nowogródek, Jarosławsko gm. Pełczyce, Mielęciny gm. Krzęcin) • nieruchomości z przeznaczeniem na funkcje turystyczne (Barlinek)
--	--

Źródło: opracowanie własne

ROZDZIAŁ V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju.

Na obszarze działania LGD Lider Pojezierza realizowane będą działania finansowane z dwóch funduszy. RLKS w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego na lata 2021-2027 - EFS+ służyć będzie realizacji celu szczegółowego (h) w zakresie aktywnej integracji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej. Natomiast podejście LEADER będące instrumentem RLKS w ramach EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa.

Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia.

Komplementarność, spójność i synergia LSR będzie realizowana w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu problemów. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego - reprezentowanego przez szereg lokalnych stowarzyszeń, jak i przedsiębiorców reprezentujących różne kierunki rozwoju.

Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju regionów, a nawet kraju. W przypadku Lokalnej Strategii Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich w poszczególnych celach zintegrowano działania podejmowane przez Jednostki Samorządu Terytorialnego, przedsiębiorców (w tym rolników), organizacje pozarządowe. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich i powiatu, obszarów partnerstwa w ramach innych instrumentów terytorialnych i strategii województwa zachodniopomorskiego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, ochrony środowiska i ochrony zabytków.

TABELA NR ZGODNOŚĆ CELÓW LSR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI INNEGO SZCZEBLA:

DOKUMENTY STRATEGICZNE INNYCH SZCZEBLI DLA OBSZARU LSR	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju lokalnej Grupy Działania Lider Pojezierza na lata 2023-2027		
	CEL I: Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność.	CEL II: Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju.	CEL III: Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	<p>Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych”</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <p>2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,</p> <p>2.2 – Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym</p>	<p>Cel szczegółowy 1: „Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”,</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <p>1.5 – Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów,</p> <p>Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych”</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <p>2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,</p>	<p>Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych”</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <p>2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,</p>
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2030 roku	II CEL STRATEGICZNY „Dynamiczna Gospodarka”	III CEL STRATEGICZNY „Sprawny Samorząd”	I CEL STRATEGICZNY „Otwarta społeczność”
Strategia Rozwoju Powiatu.....			
Strategia Rozwoju Gminy.....			
Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy.....			

Strategia rozwoju w ramach Obszaru Partnerstwa IIT Lider Pojezierzy			
---	--	--	--

Rzetelna analiza dokumentów strategicznych pozwoliła na lepsze dopasowanie przyjętych priorytetów rozwoju określonych w LSR w kierunku rozwoju przyjęte przez samorządy lokalne i regionalne. Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD pozyskali lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska, w którym żyją, a także – jak je rozwiązać. Wiedza ta pomogła w wyborze kwestii kluczowych dla regionu – po to, aby przygotowana LSR miała charakter spójny i komplementarny w stosunku do działań już podjętych przez inne podmioty. Dzięki takiemu postępowaniu, LGD nie powtórzy działań podjętych już przez inne podmioty, a jednocześnie możliwe będzie uzyskanie synergicznych efektów działań komplementarnych w stosunku do projektów realizowanych przez inne podmioty.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru działania **Stowarzyszenia** i wniosków płynących z prac nad przygotowaniem analizy SWOT. Są one ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD, jako lidera wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia w sposób spójny, komplementarny i synergiczny.

Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup problemów/działań zwanych przedsięwzięciami.

W ramach niniejszej strategii planuje się realizację przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi zaangażowanymi w rozwój lokalny obszaru.

We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiągniętych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru.

W celach strategicznych oraz przedsięwzięciach ważne jest osiągnięcie jak najlepszych efektów poprzez połączenie wysiłków partnerów z różnych sektorów.

Opracowana strategia zakłada realizację kolejnych celów poprzez konsekwentne wdrażanie wybranych przedsięwzięć. Istotą podejmowanych działań jest realizacja kolejnych przedsięwzięć w sposób spójny i komplementarny, z użyciem różnych metod i zaangażowanych różnych sektorów i partnerów.

Przedsięwzięcia zmierzające do realizacji poszczególnych celów są odpowiedzią na zidentyfikowane wspólnie ze społecznością lokalną szanse i zagrożenia, mocne i słabe strony, co w rezultacie pozwala na ich adresowanie w kluczowe dla rozwoju regionu problemy.

TABELA NR..... Spójność, komplementarność i synergia obszaru, zasobów i podmiotów obszaru LSR.

CEL I: Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność.
Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. 1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i innowacyjności; 1.2 Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup w niekorzystnej sytuacji, 1.3. Wsparcie przedsiębiorczości, w tym w zakresie biogospodarki, 1.4 Przedsiębiorczość w turystyce
Metody realizacji przedsięwzięcia:

1. przedsięwzięcie zostanie osiągnięte poprzez organizację działań do zintensyfikowania potrzeb lokalnych przedsiębiorców i na ich rzecz, organizowanie szkoleń rozwojowych i wzmacniających wzajemną współpracę. Przedsięwzięcie realizowane będzie z PROW. Realizacja konkurs i granty.
 2. W przedsięwzięciu zaplanowano szkolenia i warsztaty dla grup osób w niekorzystnej sytuacji, które mogą znaleźć swoje miejsce poprzez samozatrudnienie lub zatrudnienie w istniejących na obszarze przedsiębiorstwach. Przedsięwzięcie realizowane będzie z EFS+. Realizacja poprzez granty.
 3. przedsięwzięcie zostanie zrealizowane poprzez wsparcie nowych inicjatyw gospodarczych jak i rozwojowych istniejących działalności dla określonych z diagnozy potrzeb wspólnego i zintegrowanego rozwoju.
Przedsięwzięcie wspierać będzie przedsiębiorców w zakresie zakupu sprzętu, modernizacji obiektów, budowie infrastruktury i tworzenie miejsc pracy. Realizacja przedsięwzięcia z PROW. Realizacja poprzez konkurs
- 1.4 przedsięwzięcie zostanie zrealizowane poprzez wsparcie działalności gospodarczej dla nowych i istniejących podmiotów w kluczowym dla obszaru biznesie jakim jest turystyka i działania powiązane z turystyką. Przedsięwzięcie wspierać będzie działalności gospodarcze w zakresie wyposażenia, modernizacji obiektów, budowie infrastruktury i tworzenia miejsc pracy. Realizacja przedsięwzięcia z PROW. Realizacja poprzez konkursy.

Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: przedsiębiorcy, rolnicy, osoby fizyczne w szczególności osoby w niekorzystnej sytuacji

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: prowadzenie specjalistycznych szkoleń dla przedsiębiorców, rolników i osób fizycznych przez specjalistów z różnych dziedzin; wspieranie nowych inicjatyw gospodarczych i rozwojowych istniejących działalności.

Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie:.....

CEL II: Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju.

Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. 2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; 2.2 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru; 2.3 Turystyczne i inteligentne wsie szansą dla ich mieszkańców; 2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów; 2.5 Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczności; 2.6 „Pomorskie łączy – szlak pomorskich regionów LEADER”

Metody realizacji przedsięwzięcia:

1. – przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz budowy, rozbudowy i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej służącej rozwojowi gospodarczemu, tworzenie sieci współpracy w zakresie usług. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PROW poprzez konkursy.
2. – przedsięwzięcie będzie realizowane w oparciu o inicjatywy i działania zmierzające do budowy wzajemnych relacji partnerskich pomiędzy grupami i organizacjami zajmującymi się podobną tematyką. Przedsięwzięcie ma na celu utworzenie relacji i ich wzmocnienie. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PROW poprzez operacje własne, projekty partnerskie i granty.
3. - przedsięwzięcie realizowane będzie wspólnie z mieszkańcami miejscowości w tych miejscowościach lub grupie miejscowości, w których zdecydują się na opracowanie koncepcji Smart Villages. Finansowanie PROW. Operacje własne, projekty grantowe, konkursy
4. - przedsięwzięcie związane jest z promocją atrakcji turystycznych obszaru LGD. Przygotowanie i wykonanie działań wspólnie z organizacjami społecznymi, samorządami i przedsiębiorcami oferty turystycznej w postaci pakietów turystycznych. Przedsięwzięcie ma zintegrować działania mieszkańców. Stworzyć więź między nimi oraz zaktywizować tych, którzy do tej pory nie byli aktywni. Przedsięwzięcie ma dać podstawy do pomysłów na własny biznes lub rozszerzenie działalności gospodarczej. Skorzystania ze środków z celu nr 1. Realizacja z PROW - operacje własne i projekty partnerskie.

5. – przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez integrowanie środowisk organizacji społecznych, grup nieformalnych tworzonych przez mieszkańców na rzecz ochrony środowiska. Zaplanowane działania związane są z organizacją warsztatów, konferencji i wyjazdów studyjnych, które poszerzą wiedzę uczestników w zakresie świadomości ekologicznej i OZE. Świadomość ta zwiększy zapotrzebowanie mieszkańców na działania proekologiczne w swoich miejscowościach. Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach EFS + poprzez granty.
6. - przedsięwzięcie realizować będzie wspólny projekt, który jest efektem podpisanego porozumienia pomiędzy 9 LGD z Polski i Niemiec związanego ze wspólną historią i tradycją Pomorza (Meklemburgia i Pomorze Zachodnie). Przedsięwzięcie oparte będzie na początku na realizacji jednego z pomysłów związanego z kulinariami, następnie z projektem “LEADER łączy – szlak regionów” oparty na trasach turystycznych i w efekcie rozszerzenie na teren partnerów z Niemiec aplikacji powstałej z poddziałania 19.3 projektu współpracy 12 LGDów z Polski pn. westisthebest.pl i wprowadzenie wersji w języku Niemieckim. Zadanie komplementarne, realizowane z programu Interreg.

Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: przedsiębiorcy, rolnicy, osoby fizyczne, ngo, JST, sołectwa (mieszkańcy obszaru LGD),

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: przy budowie, rozbudowie i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej – nastąpi współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami z branży budowlanej, dekarzkiej, stolarskiej itp., przy działaniach promocyjnych nastąpi współpraca pomiędzy przedsiębiorcami branży turystycznej i branż około turystycznych, ngo i JST. Pozostałe przedsięwzięcia przyczynią się do aktywizacji i integracji szeroko rozumianej grupy mieszkańców obszaru LGD.

Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie:.....

CEL III: Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów.

Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. 3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych; 3.2 Rozwój współpracy i promocji obszaru LGD; 3.3 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności w tym osób i grup w niekorzystnej sytuacji; 3.4 Razem dla siebie i dla innych kompetencje cyfrowe osób starszych; 3.5 Lokalne Ośrodki Włączenia Społecznego; 3.6 Osoby starsze i wspólny powrót do tradycji; 3.7 Kulinarą podróż po Pomorzu - Kuchenne Centrum Tradycji .

Metody realizacji przedsięwzięcia:

1. – przedsięwzięcie będzie realizowane oddolnie, przez mieszkańców (zaplanowane, zaprojektowane - wizualizacja, współwykonanie), zagospodarowanie przestrzeni w małych miejscowościach. Przedsięwzięcie przyczyni się do rozwoju integracji mieszkańców jej aktywizacji i włączenie do tego typu operacji osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Dodatkowo w przedsięwzięciu można realizować na powstałej przestrzeni, wydarzenia, spotkania, imprezy przyczyniających się do zwiększania współpracy mieszkańców, społeczności lokalnej, Przedsięwzięcie realizowane w ramach PROW poprzez granty i operacje własne.
2. - przedsięwzięcie będzie osiągnięte przez działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do wspólnego obszaru, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym, inicjatywy na rzecz promowania wspólnoty i postaw obywatelskich. Przedsięwzięcie finansować będzie działania związane z rozwojem tożsamości regionalnej. Wydarzenie, które obejmują swoim zasięgiem cały obszar. Promocja na targach, festynach organizowanych lub współorganizowanych np. przez SW. Przedsięwzięcie finansowane przez PROW. Operacje własne. projekty partnerskie.
3. - przedsięwzięcie realizować będzie działania przeznaczone głównie dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Przygotowanie działań, które będą tworzyły okazję do rozwoju merytorycznego i inicjatyw społecznych – w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia. **Przedsięwzięcie finansowane z EFS +**. Projekty grantowe.

4. - Przedsięwzięciu ukierunkowane dla osób 50 +. Działania edukacyjne połączone z praktyką związane z edukacją cyfrową i wykluczenia cyfrowego dla seniorów. **Realizacja w ramach EFS+** Projekty grantowe.
5. - przedsięwzięcie ukierunkowane na stworzenie miejsca, w którym odbywać się będą spotkania i szkolenia dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Zadania w ramach tego przedsięwzięcia związane będą z doposażeniem takich miejsc, głównie w budynkach już istniejących np, domy kultury, świetlice wiejski, ośrodki samopomocy, kluby, centra przedsiębiorczości lokalnej itp. **Realizacja w ramach EFS+** Projekty grantowe.
6. - przedsięwzięcie ukierunkowane na wzmocnienie relacji pokoleniowych pomiędzy pokoleniem pradiadków, dziadków, dzieci, wnuków i prawnuków. Zadaniem przedsięwzięcia będzie organizowanie spotkań, warsztatów, imprez okolicznościowych, w których tworzone i prezentowane będą osiągnięcia i prace realizowane wspólnie. Efektem przedsięwzięcia będą relacje, które spowodują większe zainteresowanie oraz zwiększenie opieki nad osobami starszymi - seniorami przez młodsze pokolenie. Zmniejszenie "ubóstwa samotności" wśród osób starszych. W efekcie końcowym realizacja projektu "Serce dla Seniora" **Realizacja w ramach EFS+**. Projekty grantowe.
7. - przedsięwzięcie polegające na utworzeniu kulinarnego centrum na Pomorzu Zachodnim, które będzie pełniło zadanie popularnego w Polsce Inkubatora Kuchennego i będzie spełniało cele tego inkubatora (warsztaty, prezentacje, spotkania, produkcja potraw i jej dystrybucja przez partnerów przedsięwzięcia na różnego rodzaju festynach, targach itp) oraz zadanie gromadzenia materiałów oraz dokumentacji związanej z tradycją kulinarną obszarów wiejskich naszego województwa. Koszty związane z wyposażeniem KCT. Finansowanie z PROW i Interreg. (projekt partnerski - realizowany przez Federację LDG Pomorza Zachodniego), udział w konkursie Interreg.

Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: ngo, mieszkańcy obszaru LSR ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, JST, jednostki kultury, przedsiębiorcy

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: W ramach realizacji przedsięwzięć celu III nastąpi integracja społeczności lokalnych i ich liderów, lokalnych przedsiębiorców, rolników i ngo. Do realizacji zadań zostaną wykorzystane lokalne zasoby w postaci Centrów i Domów Kultury, świetlic wiejskich, ośrodków samopomocy i centrów przedsiębiorczości.

Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie:.....

ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wersja 15.05.2023

ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia "Lider Pojezierza" opiera swoje kierunki działania zarówno na swoim doświadczeniu jak i bazując na możliwym do wykorzystania potencjale, który posiada. Określony został cel strategiczny RLKS oraz cele kierunkowe tj. cele i przedsięwzięcia, których realizacja przewidziana jest na lata 2023-2027.

Zawarte w LSR cele są silnie związane z funkcjonowaniem LGD. Terenem, na którym będzie realizowana strategia, zasobami którymi dysponuje LGD. Cele i przedsięwzięcia są bezpośrednio powiązane z diagnozą. Wybór celów i przedsięwzięć został dokonany w wyniku przeprowadzonych konsultacji a ich ostateczny kształt uwzględniają wnioski płynące z konsultacji społecznych i diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji. Związek celów i przedsięwzięć zawartych w strategii z diagnozą został opisany w poprzednim rozdziale.

Wskazany cel strategiczny Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia "Lider Pojezierza", tj. „**Poprawa warunków gospodarowania, spójności społecznej i dostępności przestrzennej obszaru działania Stowarzyszenia "Lider Pojezierza" przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału**

gospodarczego i kulturowego obszaru oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych” zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów, które wzmacniają ten kierunek działania, tj:

CEL 1 - Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność

i innowacyjność – będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania edukacyjne, promocję **działań i postaw przedsiębiorczych, dzięki którym nastąpi wzrost konkurencyjności silnej lokalnej gospodarki w oparciu o już funkcjonujące i nowe podmioty usług; źródłem finansowania będzie PROW 2023-2027 i Europejskiego Funduszu Społecznego +.**

CEL 2 - Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju – który zostanie zrealizowany dzięki wskazaniu możliwości obszaru, który odpowiednio wykorzystuje swoje lokalne walory turystyczne, krajobrazowe, przyrodnicze, historyczne i kulturowe; źródłem finansowania będzie PROW 2023-2027 i Europejski Fundusz Społeczny plus i źródła inne.

CEL 3 – Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów – zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie potencjału mieszkańców w zakresie aktywizacji, animacji i integracji lokalnej na terenie obszaru jak również poprzez zwiększania działań na ich rzecz, które będą prowadzić do ich wzmacniania i silnego przywiązania; źródłem finansowania będzie PROW 2023-2027, Europejskim Funduszu Społecznym plus i inne dostępne źródła finansowania.

Przedsięwzięcia DLA CELU I

**„Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność”
OBEJMUJĄ:**

1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i innowacyjności – przedsięwzięcie zostanie osiągnięte poprzez organizację działań do zintensyfikowania potrzeb lokalnych przedsiębiorców i na ich rzecz, organizowanie szkoleń rozwojowych i wzmacniających wzajemną współpracę. Szkolenia będą odbywać się w miarę konieczności w Centrach Przedsiębiorczości Lokalnej, które powstały w ramach poddziałania 19.2 w latach 2014-2020 jako projekty grantowe.

Innowacyjność imitująca, bazująca na wcześniej realizowanych produktach - projektach grantowych.

Przedsięwzięcie realizowane będzie z PROW. Realizacja konkurs i granty.

1.2 Przedsięwzięcie innowacyjne kreatywne i imitujące. Nowy sposób angażowania mieszkańców.

Wsparcie przedsiębiorczości, w tym biogospodarki – przedsięwzięcie zostanie zrealizowane poprzez wsparcie nowych inicjatyw gospodarczych jak i rozwojowych istniejących działalności określonych w diagnozie i potrzeb wspólnego i zintegrowanego rozwoju. Przedsięwzięcie nastawione będzie na te gałęzie działalności gospodarczej, które realizować będą działania w zakresie biogospodarki z wykorzystaniem OZE.

Dodatkowo przedsięwzięcie będzie ukierunkowane na działania, które zaangażują młodzież lub działania, z którego korzystać będzie ta grupa wskazania w diagnozie jako zagrożona migracją.

Przedsięwzięcie wspierać będzie przedsiębiorców w zakresie zakupu sprzętu, modernizacji obiektów, budowie infrastruktury i tworzenie miejsc pracy. Realizacja przedsięwzięcia z PROW. Realizacja poprzez konkurs

Innowacyjnością działań w ramach tego przedsięwzięcia będzie wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego i istniejącego produktu, nowych usługi, procesu, organizacji np. pracy, usług, produkcji lub nowego sposobu wykorzystania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych i zjawisk naturalnych bez jego i jej uszczerbku.

PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA CELU II

„Zasoby regionu podstawą do zrównoważony rozwoju”

OBEJMUJĄ:

2.1 Podniesienie dostępności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej– przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz budowy, rozbudowy i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej służącej rozwojowi gospodarstwu, tworzenie sieci współpracy w zakresie usług. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PROW poprzez konkursy.

2.2 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru – przedsięwzięcie będzie realizowane w oparciu o inicjatywy i działania zmierzające do budowy wzajemnych relacji partnerskich pomiędzy grupami i organizacjami zajmującymi się podobną tematyką. Przedsięwzięcie ma na celu utworzenie relacji i ich wzmocnienie oraz budowanie partnerstwa pomiędzy mieszkańcami. Przedsięwzięcie polegało by na utworzeniu *wspólnych* obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na trasie rowerowej realizowanej przez Samorząd Wojewódzki oraz na trasach powstałych w ramach Strategii Partnerstwa innych inwestycji terytorialnych. Przedsięwzięcie będzie kontynuowało projekt współpracy z okresu realizacji LSR 2014-2020 pn. Centra Aktywności Lokalnej w tym miejsca odpoczynku rowerzystów. Przedsięwzięcie realizowane w ramach WPR poprzez operacje własne, projekty partnerskie.

Projekt innowacyjny imitujący, wykorzystujący wcześniej powstałe produkty.

2.3 Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczności – przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez integrowanie środowisk organizacji społecznych, grup nieformalnych tworzonych przez mieszkańców na rzecz ochrony środowiska. Zaplanowane działania związane są z organizacją warsztatów, konferencji i wyjazdów studyjnych, które poszerzą wiedzę uczestników w zakresie świadomości ekologicznej i OZE. Świadomość ta zwiększy zapotrzebowanie mieszkańców na działania proekologiczne w swoich miejscowościach. Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach EFS + poprzez granty i operacje własne.

2.4 „Pomorskie łączy – szlak pomorskich regionów LEADER” - Przedsięwzięcie realizować będą wspólne projekty, których jest efektem będą działania podpisanego porozumienia pomiędzy 9 LGD z Polski i Niemiec związanego ze wspólną historią i tradycją Pomorza (Meklemburgia i Pomorze Zachodnie). Przedsięwzięcie oparte będzie na kilku projektach - etapach: baza wspólnych kulinariów i utworzenie punktów dystrybucji przy każdym partnerze, etap projektu “LEADER łączy – szlak regionów” wspólne opracowanie danych atrakcji na istniejących trasach turystycznych (bazując na istniejących portalach utworzonych przez SW) a w efekcie rozszerzenie działań na teren partnerów z Niemiec w tym aplikacji powstałej z poddziałania 19.3 projektu współpracy 12 LGDów z Polski pn. westisthebest.pl - docelowo operacja będzie realizowana pod nazwą kurspomierania.eu. Zadanie realizowane z WPR - projekty partnerskie. Planowany jest jeden z etapów z udziałem partnerów w konkursie z programu Interreg.

Projekt innowacyjny imitujący, wzorowany na wcześniej powstałym produkcie w ramach 19.3. Dotyczy nowego sposobu wykorzystania i zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych i społecznych.

Przedsięwzięcie realizowane przez operację pn. Kulinarą podróż po Pomorzu Zachodnim - Kuchenne Centrum Tradycji - przedsięwzięcie polegające na przygotowaniu, prowadzeniu i utworzeniu kulinarnego centrum na Pomorzu Zachodnim. Centrum tworzone będzie na wzór inkubatora kuchennego ale jego funkcja będzie bardziej społeczna. W Centrum prowadzone będą warsztaty, prezentacje, spotkania, produkcja potraw i ich dystrybucja na różnego rodzaju festynach, targach itp. Zadaniem Centrum będzie gromadzenia materiałów i dokumentacji związanych z tradycją kulinarną obszarów wiejskich naszego województwa. Koszty związane z doposażeniem KCT. Finansowanie z PROW (projekt partnerski - realizowany np. przez Federację LDG Pomorza Zachodniego oczywiście w formie konkursu). część przedsięwzięcia może zostać zrealizowane w ramach Interreg 6. Będą to zadania integrujące partnerów z LGD z Niemiec (umowa partnerska została zawarta w 2022 roku). Natomiast zadania aktywizujące mieszkańców a szczególnie osób z grupy w niekorzystnej sytuacji realizowane będą w ramach WPR. **Przedsięwzięcie innowacyjne (kreatywne) ze względu na wyjątkowy charakter obejmujący całe województwo a docelowo partnerów z Niemiec. Działania realizowane w centrum mają stworzyć projekt partnerski łączący obszary wiejskie i nie tylko wokół najprostszej czynności jaką jest spożywanie posiłków. Nie ma takiego pomysłu w całej UE.**

PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA CELU III

„Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów”

OBEJMUJĄ :

- 3.1 **Wykreowanie i tworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych** – przedsięwzięcie będzie opracowane i realizowane oddolnie, przez mieszkańców (zaplanowane, zaprojektowane - wizualizacja, współwykonanie), zagospodarowanie przestrzeni w małych miejscowościach. Przedsięwzięcie przyczyni się do rozwoju integracji mieszkańców jej aktywizacji i włączenie do tego typu operacji osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Dodatkowo w przedsięwzięciu można realizować na powstałej przestrzeni, wydarzenia, spotkania, imprezy przyczyniających się do zwiększania współpracy mieszkańców, społeczności lokalnej, Przedsięwzięcie realizowane w ramach WPR poprzez konkursy i operacje własne.
- 3.2 **Rozwój współpracy i promocji obszaru LGD** - przedsięwzięcia będą osiągnięte przez działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do wspólnego obszaru, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym, inicjatywy na rzecz promowania wspólnoty i postaw obywatelskich oraz działania wspólne z organizacjami społecznymi, samorządami i przedsiębiorcami oferty turystycznej w postaci pakietów turystycznych. Przedsięwzięcia mają zintegrować działania mieszkańców. Stworzyć więź między nimi oraz zaktywizować tych, którzy do tej pory nie byli aktywni. Przedsięwzięcia mają dać podstawy do pomysłów na własny biznes lub rozszerzenie działalności gospodarczej. Finansować będą działania związane z rozwojem tożsamości regionalnej, w tym promocja na targach, festynach organizowanych lub współorganizowanych np. przez SW. Przedsięwzięcia związane są z promocją atrakcji turystycznych obszaru LGD (pakiety turystyczne). Realizacja z WPR - operacje własne, konkursy i projekty partnerskie.
- 3.3 **Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności osób biernych zawodowo i nie pracujących wspierając ich aktywność zawodową dla osób z grup opisanych w rozporządzeniu dla EFS+ - przedsięwzięcie realizować będzie działania przeznaczone głównie dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Przygotowanie działań, które będą tworzyły okazję do rozwoju merytorycznego i inicjatyw społecznych – w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia. Przykładowe działania dla**

tego przedsięwzięcia . W przedsięwzięciu tym zaplanowano szkolenia i warsztaty dla osób biernych zawodowo i bezrobotnych, które będą mogły znaleźć swoje miejsce poprzez samozatrudnienie lub zatrudnienie w istniejących na obszarze przedsiębiorstwach. Przedsięwzięcie realizowane będzie z wykorzystaniem utworzonych pracowni w Przelewicach. Pracownia szwalnicza, w której oprócz podstawowych czynności poznawczych, tworzone będą ubiory z różnych epok. Wykorzystywane w powstałych w poprzednich okresach w ramach poddziałania 19.3 (marka turystyczna - sieć ekomuzea) pakietach turystycznych. Pracownia renowacji starych mebli. Nauka osób w tym w niekorzystnej sytuacji nowych umiejętności w zawodach zanikających a jednocześnie niezbędnych w celu ratowania starych dawno zapomnianych upchanych gdzieś na strychach i piwnicach mebli, czy w Kulinarnym Centrum Tradycji. Przedsięwzięcie finansowane z EFS +.

3.4 Ponadto, planuje się utworzenie Przyszkolnych Klubów Młodzieżowych, w których realizowane będą przedsięwzięcia atrakcyjne z punktu widzenia grupy docelowej, których koncepcje i zasady zostaną opracowane przez samych uczestników we wsparciu pedagoga szkolnego, psychologa i innych osób posiadających odpowiednią wiedzę i kwalifikacje w przedmiotowym zakresie. Kluby będą funkcjonowały po godzinach lekcyjnych, tak aby umożliwić uczestnictwo w zajęciach dla jak najszerszego grona. Mają być receptą na wciągnięcie młodzieży do działania, pielęgnowanie tożsamości budowanie dialogu międzypokoleniowego, pomoc w odnajdywaniu właściwej ścieżki rozwoju. Mają być pozaformalną metodą nauczania, która pomoże kształtować w młodych ludziach postawy przedsiębiorcze, jednocześnie angażując w ten proces osoby posiadające już doświadczenie życiowe. Przedsięwzięcie realizowane będzie z EFS+. Realizacja poprzez granty. **Projekty grantowe, operacja własna**

3.5 **Razem dla siebie i dla innych kompetencje cyfrowe osób starszych** - Przedsięwzięcie ukierunkowane dla osób 50+. Działania edukacyjne połączone z praktyką związane z edukacją cyfrową i wykluczeniem cyfrowym dla seniorów. Realizacja tego przedsięwzięcia polegała będzie na utworzeniu informatycznego centrum, w którym zainstalowane zostaną komputery na których prowadzone będą zajęcia informatyczne. Efektem będzie realizacja projektów informatycznych związanych przedsięwzięciami zawartymi w niniejszej LSR. Pracownie specjalistyczne, centrum kulinarne, działania związane z tradycjami, aplikacje itd. Realizacja w ramach WPR. Projekty grantowe, własne.

3.6 **Powrót do tradycji** - przedsięwzięcie ukierunkowane na wzmocnienie relacji pokoleniowych pomiędzy pokoleniem pradiadków, dziadków, dzieci, wnuków i prawnuków. Zadaniem przedsięwzięcia będzie organizowanie spotkań, warsztatów, imprez okolicznościowych, w których tworzone i prezentowane będą osiągnięcia i prace realizowane wspólnie. Efektem przedsięwzięcia będą relacje, które spowodują większe zainteresowanie i zaangażowanie osób z grup w niekorzystnej sytuacji oraz zwiększenie opieki nad osobami starszymi - seniorami przez młodsze pokolenie. Zmniejszenie "ubóstwa samotności" wśród osób starszych. W efekcie końcowym realizacja projektu "Serce dla Seniora". Ponadto, planuje się utworzenie Centrum Cyfryzacji i Autoprezentacji Pokoleniowej, gdzie wszyscy mieszkańcy obszaru, a zwłaszcza seniorzy i osoby młode będą mogli kształtować i rozwijać kompetencje cyfrowe stosownie do potrzeb. Stworzone zostaną warunki do korzystania z nowych technologii i pozwolą osobom utalentowanym na rozwijanie ponadprzeciętnych predyspozycji w przedmiotowym zakresie. Inne mają umożliwić na efektywniejsze wykorzystywanie technologii. Tak, aby każdy, bez względu na indywidualne ograniczenia wynikające z niepełnosprawności, wieku lub szczególnej, chwilowej sytuacji mógł nabyć kompetencje podnoszące jakość życia. Oprócz kompetencji cyfrowych - informatycznych planowane są działania doskonalące umiejętności interpersonalne, w tym autoprezentację, efektywną komunikację, zajęcia z retoryki, wystąpień publicznych, ale także praca nad emisją głosu, itp. Wszystkie zagadnienia będą miały wpływ na podniesienie poczucia własnej wartości wśród uczestników. Pobudzenie chęci włączenia w życie społeczne, w tym zawodowe. Realizacja w ramach WPR. Projekty grantowe, operacja własna.

Innowacyjność przedsięwzięcia polega na łączeniu pokoleń i ich wzajemnej samopomocy i doskonalaniu swoich umiejętności.

SPÓJNOŚĆ DIAGNOZY Z CELAMI LOKALNEJ STRATEGII DZIAŁANIA

Wszystkie przedstawione cele operacyjne i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie czasowej, mają swoje odzwierciedlenie i uzasadnienie w przeprowadzonej analizie obszaru, która obejmuje nie tylko czynniki społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne, ale również elementy położenia geograficznego, uwarunkowań historycznych i przyrodniczych, potencjału turystycznego i krajobrazowego, funkcjonowania gospodarki i otoczenia biznesu, spójność działań lokalnych z inicjatywami społecznymi czy też walorów lokalnych w zakresie produktów i dziedzictwa.

Cele są ściśle ze sobą powiązane, wynikają z przeprowadzonych spotkań i konsultacji lokalnych zapewniając tym samym ich spójność ze specyfiką obszaru LGD, a ich osiągnięcie jest zależne od wzajemnego przenikania się, uzupełniania i oddziaływania na siebie.

Lokalna Grupa Działania jako jeden z Instrumentów Terytorialnych brała udział w spotkaniach w ramach tworzenia Innych Inwestycji terytorialnych, która jako partnerstwo będzie uczestniczyć w realizacji zadań w instrumentach samorządowych.

Prezentowane cele są zgodne z obszarami tematycznymi i wskaźnikami dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2023-2027 i Europejskiego Funduszu Społecznego +, z których będzie finansowana LSR oraz zgodne z innymi programami dostępnymi dla III sektora w tym LGD. (tabela nr

Tabela nr .. **SPÓJNOŚĆ DIAGNOZY Z CELAMI LOKALNEJ STRATEGII DZIAŁANIA**

Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru z wykorzystaniem ich kreatywności i innowacyjności)	diagnoza
P.1.1. Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i innowacyjności	Niedostateczny poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarze; Niedostosowanie kierunków i poziomu edukacji zawodowej do oczekiwań i potrzeb pracodawców
P.1.2 Wsparcie przedsiębiorczości, w tym biogospodarki	Niedostateczny poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarze; Niedostosowanie kierunków i poziomu edukacji zawodowej do oczekiwań i potrzeb pracodawców; Niedostatecznie rozwinięta oferta turystyczna na obszarze; Znaczna ilość obiektów budowlanych wymagających modernizacji energetycznej, niski udział OZE w ogólnym bilansie energetycznym; Wzrastające zagrożenie pogarszania się stanu środowiska naturalnego obszaru
Przedsięwzięcia w ramach C.2 (Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju)	diagnoza
P.2.1 Dostępność infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Znaczna ilość obiektów budowlanych wymagających modernizacji energetycznej, niski udział OZE w ogólnym bilansie energetycznym;
P.2.2 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	Niewystarczający poziom współpracy samorządów i społeczności lokalnej
P.2.3 Podnoszenie świadomości ekologicznej wśród społeczności	Ograniczone zasoby pracowników, w tym wykwalifikowanych, o wysokich kompetencjach zawodowych; Znaczna ilość obiektów budowlanych wymagających modernizacji energetycznej, niski udział OZE w ogólnym bilansie energetycznym; Wzrastające

	zagrożenie pogorszenia się stanu środowiska naturalnego obszaru
P.2.4 "Pomorze Zachodnie łączy - szlak pomorskich regionów LEADER"	Niedostatecznie rozwinięta oferta turystyczna na obszarze
Przedsięwzięcia w ramach C.3 (Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów)	diagnoza
P.3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych	Niewystarczający poziom współpracy samorządów i społeczności lokalnej; Niedostatecznie rozwinięta oferta turystyczna na obszarze; Zdegradowana przestrzeń publiczna miast i wsi, w tym obszary zabytkowe, zieleń publiczna, układy urbanistyczne i in.
P.3.2 Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD "Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów"	Niedostatecznie rozwinięta oferta turystyczna na obszarze; Zdegradowana przestrzeń publiczna miast i wsi, w tym obszary zabytkowe, zieleń publiczna, układy urbanistyczne i in.
P.3.3. Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym osób w niekorzystnej sytuacji	Niedostateczny stopień rozwoju usług społecznych w stosunku do potrzeb mieszkańców obszaru ; Ograniczone zasoby pracowników, w tym wykwalifikowanych, o wysokich kompetencjach zawodowych
P.3.4 Razem dla siebie i innych - kompetencje cyfrowe osób WPR	Ograniczone zasoby pracowników, w tym wykwalifikowanych, o wysokich kompetencjach zawodowych; Niedostateczny poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarze; ubóstwo informatyczne.
P.3.5 Powrót do tradycji	Zdegradowana przestrzeń publiczna i społeczna miast i wsi, w tym obszary zabytkowe, zieleń publiczna, układy urbanistyczne, więzi społeczne tradycja, tożsamość regionalna i in.

Tabela nr Tabela celów i wskaźników

<p style="text-align: center;">Cel 1:</p> <p style="text-align: center;"><i>Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność.</i></p>		
Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i innowacyjności	Liczba działań zapewniających transfer wiedzy, podniesienie kompetencji i/albo inicjujących myśl innowacyjną	R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych
1.2. Wsparcie przedsiębiorczości, w tym biogospodarka	Liczba działań wspierających przedsiębiorczość Liczba działań wspierających przedsiębiorczość w zakresie biogospodarki	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR
<p style="text-align: center;">Cel 2:</p> <p style="text-align: center;"><i>Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju</i></p>		
2.1. Podniesienie dostępności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Liczba nowych lub przebudowanych infrastruktur turystycznych i rekreacyjnych	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury, w tym do łączy szerokopasmowych
2.2. Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	Liczba operacji zrealizowanych w partnerstwie	Liczba powstałych obiektów turystycznych

2.3 Podnoszenie świadomości ekologicznej wśród społeczności	Liczba działań podnoszących świadomość ekologiczną wśród społeczności	Liczba powstałych rozwiązań ekologicznych
2.4 „Zachodniopomorskie łączy – szlak pomorskich regionów LEADER	Liczba operacji zrealizowanych w partnerstwie	Liczba powstałych aplikacji turystycznych
Cel 3: Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów		
3.1. Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych	Liczba powstałych przestrzeni społecznych	R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych; Liczba wdrożonych procesów kreowania przestrzeni społecznej
3.2. Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD „Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów”	Liczba działań wspierających rozwój i promocję obszaru	Liczba zainicjowanych partnerstw społecznych
3.3 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym osób i grup w niekorzystnej sytuacji	EECO04 Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie EECO02 Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	EECR01 Liczba poszukujących pracy po opuszczeniu programu EECR03 Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu EECR04 Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu

3.4 Razem dla siebie i dla innych – kompetencje cyfrowe osób starszych	Liczba operacji realizujących przedsięwzięcie. Liczba pracowni informatycznych	Liczba osób biorących udział w przedsięwzięciu
3.5 Powrót do tradycji	Liczba operacji realizujących przedsięwzięcie.	Liczba osób biorących udział w przedsięwzięciu.

ROZDZIAŁ VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WEWNĘTRZNEJ ORGANIZACJI PRACY LGD

Lokalna Grupa Działania – Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” realizuje zadania określone w rozporządzeniu 2021/1060 tj. w szczególności:

- a. opracowuje i wdraża LSR, w tym animuje społeczność lokalną,
- b. opracowuje kryteria wyboru i procedurę wyboru operacji (oraz grantobiorców),
- c. przygotowuje i prowadzi nabory wniosków,
- d. wybiera operacje do finansowania (spośród operacji zgodnych z LSR) oraz ustala maksymalną kwotę wsparcia, a następnie przedkłada wnioski o przyznanie pomocy do ostatecznej kwalifikowalności do podmiotu wdrażającego,
- e. monitoruje realizację LSR,
- f. prowadzi ewaluację LSR

2. ROZWIĄZANIA FORMALNO-INSTYTUCJONALNE

Lokalna Grupa Działania – Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” do wdrażania LSR powołuje biuro i zatrudnia pracowników zgodnie z **Regulaminem Biura**. Biuro ściśle współpracuje z Zarządem i Radą- organem decyzyjnym powołaną zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt. 4) ustawy o RLKS do wyboru i oceny operacji zgodnych z LSR zgodnie z opracowanymi procedurami wyboru i ceny operacji. Sposób funkcjonowania Rady opisuje **Regulamin Rady**-organu decyzyjnego.

Beneficjenci zamierzający złożyć wniosek o przyznanie pomocy, mogą przy jego przygotowaniu skorzystać z pomocy pracowników biura LGD. LGD podaje do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej ogłoszenie o naborze wniosków o wsparcie zgodnie z zaplanowanym i zatwierdzonym przez ZW Harmonogramem naborów wniosków. Złożone wnioski są przekazywane do Rady celem dokonania wyboru operacji spełniających warunki udzielania wsparcia i dokonuje ustalenia kwoty wsparcia.

LGD przekazuje wnioskodawcy informację o wyniku oceny spełnienia warunków udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR lub wyniku wyboru wniosków o wsparcie wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację oraz wskazaniem ustalonej przez LGD kwoty wsparcia oraz zamieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listę operacji wybranych. LGD przekazuje zarządowi województwa dokumenty potwierdzające dokonanie wyboru operacji zgodnie z aktualnymi przepisami.

3. FORMY WSPARCIA OPERACJI W RAMACH LSR

W ramach wdrażania LSR beneficjenci będą mogli ubiegać się o wsparcie swoich pomysłów poprzez następujące typy projektów:

- Operacje klasyczne (realizowane przez podmioty inne niż LGD) – nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym, operacje będą oceniane przez Radę LGD, a następnie przedkładane do ZW w celu ich weryfikacji.
- Projekty Grantowe – w otwartym naborze wniosków o powierzenie projektu grantowego, operacje będą oceniane przez Radę LGD, realizowane i rozliczane przez grantobiorcę, kontrolowane i rozliczane przez LGD.
- Operacje Własne LGD – operacje niezbędne do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR dla osiągnięcia celów LSR, realizowane przez LGD, pod warunkiem, że operacje te nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.
- Operacja w partnerstwie- nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym. Nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym, operacja przewiduje udział co najmniej 2 podmiotów, realizacja wspólnego przedsięwzięcia, dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów.
- Projekt partnerski- nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym, operacja przewiduje udział co najmniej 2 podmiotów, realizacja wspólnego przedsięwzięcia, dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów,

4. CEL I ZAŁOŻENIA TWORZENIA PROCEDUR

Celem tworzenia procedur jest opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru o udzielenie wsparcia w ramach realizacji LSR, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru.

Zapewnione zostaną niedyskryminujące warunki do aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele strategii, w tym określenie zasad oceny poszczególnych operacji w taki sposób, aby w jak największym stopniu odpowiadały na problemy obszaru.

W tym celu zostanie opracowany **Regulamin naborów wniosków o wsparcie** opracowany zgodnie z art. 19a ust 3 ustawy RLKS.

5. FORMUŁOWANIE I ZMIANA KRYTERIÓW WYBORU

Sposób ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru zostały opracowane przez poszczególne zespoły tematyczne zapewniając partycypacyjny sposób kształtowania wyboru operacji na każdym kluczowym etapie jej tworzenia.

Kryteria oceny operacji zostały szczegółowo opisane w *Regulaminie naborów wniosków o wsparcie w załączniku do Regulaminu naboru wniosków o wsparcie pn. **KRYTERIA WYBORU DLA OPERACJI REALIZOWANYCH W RAMACH LSR*** i zostały ustalone w oparciu o obowiązujące przepisy prawa.

Operacje będą oceniane w oparciu o poniższe kryteria wyboru operacji:

- Tworzenie nowych miejsc pracy szczególnie z grup w niekorzystnej sytuacji - cel główny 1;
- Doświadczenie wnioskodawcy w pozyskiwaniu środków z UE – cel główny 2 i 3;
- Innowacyjność w tym rozwiązania dotyczące cyfryzacji – wszystkie cele główne;
- Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i przeciwdziałanie zmian klimatycznym – (między innymi: budowy instalacji produkujących energię z promieniowania słonecznego wraz z pompami ciepła, magazynami energii i inteligentnymi systemami zarządzania energią - Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus” (NEB)) - wszystkie cele główne;
- Realizacja w partnerstwie – cel główny 2 i 3;
- Inkluzowność ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, skierowanie do grup w niekorzystnej sytuacji – cel główny 1,2,3;
- Doradztwo w biurze LGD (konsultacje, szkolenie, weryfikacja wniosku o wsparcie) wszystkie cele główne;
- Promocja LGD i LSR – wszystkie cele główne;
- Preferowane branże turystyczne i okoloturystyczne - cel główny 1;
- Operacje skierowane do ludzi młodych do 35 r.ż. oraz seniorów (60+) – cel główny 1,2, 3;
- Liczba form aktywność lokalnej społeczności w tym: działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej – cel główny 2 i 3
- Operacja oparta o lokalne zasoby lub lokalne dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze, historyczne lub zwiększające atrakcyjność turystyczną – cel główny 2 i 3.

Kryteria są mierzalne, posiadają szczegółowy opis i metodologię wyliczania, uzasadniania. W kryterium jakościowym wnioskodawca musi udowodnić lub uzasadnić to kryterium, a członkowie Rady pisemnie uzasadnić swoją ocenę. Kryteria posiadają opisy jakie warunki należy spełnić, aby uzyskać daną liczbę punktów.

Wszelkich zmian kryteriów wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów wyboru dokonuje się w oparciu o diagnozę obszaru, w tym zdefiniowane problemy oraz wskaźniki zaplanowane do osiągnięcia w ramach realizacji strategii. Zasady ustalania i zmiany kryteriów wyboru będą zamieszczane na stronie internetowej LGD i poddane konsultacjom społecznym.

6. OKREŚLENIE INNOWACYJNOŚCI W SPOSOBIE OCENY OPERACJI

Innowacyjność zgodnie z zasadą obowiązującą w podejściu LEADER to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.

W kryterium innowacyjności, ocenia się innowacyjność operacji w skali lokalnej dla wszystkich przedsięwzięć w LSR. Za operacje innowacyjne rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Rada dokonując oceny operacji będzie się kierować przy ocenie innowacyjności jej stopniem oryginalności:

- Kreatywne- powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji - 10pkt
- Imitujące- wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych , historycznych, kulturowych czy społecznych - 5 pkt
- Pozorne- w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości - 0 pkt.

Kryteria wyboru operacji są zgodne z kryteriami wyboru projektów dla Regionalnego Programu Operacyjnego dla Pomorza Zachodniego na lata 2023-2027 w zakresie RLKS.

Lp.	Nazwa kryterium	Definicja kryterium	Zasady oceny
1.	Tworzenie nowych miejsc pracy szczególnie z grup w niekorzystnej sytuacji	Preferowane są operacje, które przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy w szczególności dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji	Preferowane są operacje, które przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy w szczególności dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji

2.	Doświadczenie wnioskodawcy w pozyskiwaniu środków z UE	Oceniane jest doświadczenie Wnioskodawcy w realizacji projektów z udziałem środków zewnętrznych w tym w szczególności środków unijnych, ale również innych środków pomocowych.	Wnioskodawca przedkłada kserokopię umowy.
3.	Innowacyjność w tym rozwiązania dotyczące cyfryzacji	Wnioskodawca wskaże na innowacyjność realizowanej operacji w tym rozwiązania dotyczące cyfryzacji, odnosząc się do definicji innowacyjności zawartej w LSR.	Wnioskodawca przedstawia świadectwo innowacyjności wystawione przez producenta, uczelnię wyższą lub inną instytucję do tego powołaną.
4.	Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i przeciwdziałanie zmian klimatycznym	Kryterium bardzo istotne w zrównoważonym rozwoju gospodarczym, mające znaczenie w budowie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, edukacji ekologicznej, projektów w partnerstwie.	Oceniane jest czy operacja przewiduje rozwiązania, które sprzyjają ochronie środowiska lub przeciwdziałaniu zmianom klimatu np .poprzez: budowy instalacji produkujących energię z promieniowania słonecznego wraz z pompami ciepła, magazynami energii i inteligentnymi systemami zarządzania energią - Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus” (NEB).

5.	Realizacja w partnerstwie	Operacja realizowana jest w partnerstwie np. KGW, OSP, NGO są wnioskodawcami, a lokalny samorząd jest partnerem projektu poprzez bezpłatne użyczenie pomieszczeń, udostępnianie strony internetowej, promocję projektu itp.	Wnioskodawca przedkłada m.in.: listy intencyjne, umowy najmu z partnerami.
6.	Inkluzywność ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, skierowanie do grup w niekorzystnej sytuacji	Kryterium to związane jest ze społecznym włączeniem grup osób w niekorzystnej sytuacji	Wnioskodawca musi uzasadnić to kryterium.
7.	Doradztwo w biurze LGD	konsultacje, szkolenie, weryfikacja wniosku o wsparcie	wnioskodawca chcąc uzyskać punkty za to kryterium, to oprócz uczestnictwa w danym szkoleniu musi uzyskać pozytywną ocenę z przeprowadzonego testu oraz uczestniczyć w doradztwie w biurze LGD
8.	Promocja LGD i LSR	Preferowane są operacje promujące LGD lub LSR z wykorzystaniem logo LGD, UE, PROW w zakresie szerszym niż to zostało przewidziane w Księdze Wizualizacji PROW na lata 2023-2027.	Wnioskodawca składa oświadczenie o zastosowanych formach promocji.

9.	Preferowane branże turystyczne i okołoturystyczne	Branże turystyczne i okołoturystyczne to kompleks różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych bezpośrednio lub pośrednio rozwijanych w celu zaspokojenia zapotrzebowania człowieka na dobra i usługi turystyczne, w tym m.in.: obiekty noclegowe, baza gastronomiczna, atrakcje turystyczne, informacja turystyczna.	Punkty za realizację otrzyma operacja, w ramach której prowadzona działalność polega lub będzie polegać na realizacji usług turystycznych i okołoturystycznych.
10.	Operacje skierowane do ludzi młodych do 35 r.ż. oraz seniorów (60+)	Preferencje będą dla wnioskodawców, którzy włączą do realizacji zadania osoby do 35 roku życia lub seniorów 60+.	Wnioskodawca składa oświadczenie o zaangażowaniu takich osób.
11.	Liczba form aktywność lokalnej społeczności w tym: działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej	Preferowane operacje stworzą warunki do rozwoju ciekawej oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej rozwijającej zainteresowania poszczególnych grup społecznych i przyczynią się do integracji lokalnej społeczności w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji. Preferowane operacje mają na celu podniesienie aktywizacji i integracji mieszkańców, podniesienie atrakcyjności turystycznej, rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki, sportu, kultury i rekreacji.	Wnioskodawca musi uzasadnić to kryterium.

12.	Operacja oparta o lokalne zasoby lub lokalne dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze, historyczne lub zwiększające atrakcyjność turystyczną	Preferowane są operacje, które wykorzystują zasoby lokalne, dziedzictwo przyrodnicze, historyczne, kulturowe, wpływa na zwiększenie atrakcyjności turystycznej. Przesłaniem tego kryterium jest pielęgnować, kultywować, zachować dla następnych pokoleń to co stanowi potencjał obszaru LGD.	Wnioskodawca musi uzasadnić to kryterium.
-----	---	---	---

Projekty realizowane w ramach LSR współfinansowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z politykami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1057, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki procedury wdrażania wskazanych polityk horyzontalnych zostały określone w wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027. Projekty współfinansowane w ramach EFRR dla interwencji I.13.1 LEADER- wybierane są zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus. Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus” (NEB) to interdyscyplinarny projekt zainicjowany przez Komisję Europejską w 2020 r., oparty na trzech wartościach: pięknie, zrównoważeniu i współnocie. Jego celem jest wsparcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu poprzez przyspieszenie transformacji różnych sektorów gospodarki, w tym budownictwa, dla poprawy jakości życia - w kierunku wysokiej jakości projektowania dla zrównoważonego rozwoju, w tym dla zmniejszenia emisyjności i wprowadzania gospodarki cyrkularnej.

Działania NEB upowszechniające zrównoważony styl życia, łączące design, ekologię, dostępność społeczną i cenową oraz inwestycje koncentrują się w 4 głównych osiach tematycznych, w odniesieniu do konkretnych miejsc, środowiska sprzyjającego innowacji oraz perspektyw i sposobu myślenia:

- powrót do natury
- odzyskanie poczucia przynależności
- nadanie priorytetu miejscom i osobom, które tego najbardziej potrzebują
- transformacja w stronę długoterminowej wizji, opartej na cyklu życia, odejście od myślenia przemysłowego

Spodziewane rezultaty inicjatywy obejmują trzy sfery – przekształcanie miejsc w praktyce, transformację otoczenia sprzyjającego innowacjom i upowszechnianie nowych znaczeń poprzez edukację i kulturę. Przewidywane jest

także wprowadzenie wartości NEB do strategii społeczno-gospodarczych i terytorialnych państw członkowskich oraz możliwość finansowania projektów transformacyjnych ze środków zewnętrznych.

7. INFORMACJA O REALIZACJI PROJEKTÓW GRANTOWYCH, OPERACJI WŁASNYCH ORAZ PROJEKTÓW PARTNERSKICH

- a) LGD będzie realizowała projekty grantowe dla których opracowano procedury wyboru i oceny grantobiorców wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli oraz kryteria;
- b) LGD będzie realizowało projekty własne, jeżeli zaistnieje sytuacja, że dane wskaźniki będą zagrożone do osiągnięcia przez brak chętnych wnioskodawców do realizacji zaplanowanych operacji. LGD zgłosi zamiar realizacji operacji własnej. Dla operacji własnych opracowano procedury wyboru i oceny oraz kryteria.
- c) **Projekty partnerskie**

ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach zawierających dwa kamienie milowe : Etap I - I kamień milowy - zgodny z § 9 wzoru UMOWA O WARUNKACH I SPOSOBIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ – do 30.06.2026r. wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 40 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej, Etap II (II kamień milowy) – do 31.12.2027r. - wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 80 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej, oraz Etap III – do 31.12.2029r. pozostała część. Poszczególne etapy wynikają z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata **2021-2027 (2023-2029)**. Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w **formularzu nr 2 tabela Plan działania**, stanowiącym załącznik do LSR. Harmonogram osiągnięcia wskaźników został sporządzony w sposób umożliwiający wywiązanie się LGD z obowiązków wynikających z § 6 projektu umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR. Etapy wdrażania LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania wniosków. Zakłada się, że I etap wdrażania LSR w zakresie środków PROW **2021-2027 (2023-2029)**, będzie się charakteryzował zwiększoną intensywnością. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W zakresie środków PROW **2021-2027 (2023-2029)** planuje się osiągnięcie poziomu wykonania, zgodnie z opisanymi etapami realizacji LSR, w tym z dwoma określonymi kamieniami milowymi. Efektem końcowym będzie realizacja przewidzianych wskaźników, jak również celów i przedsięwzięć LSR.

Plan

działania powstał z uwzględnieniem rekomendacji, uwag oraz opinii mieszkańców

	lata	Do 31.12.2024	Do 31.12.2025	Do 31.12.2026	Do 31.12.2027	Do 31.12.2028	Do 31.12.2029	PROG RAM

CEL	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednego miar	% realizacji wskaźnika narastająco	
CEL 1: Poprawa sytuacji społeczno gospodarczej obszaru z uwzględnieniem lokalnych zasobów i potrzeb.														
Przedsięwzięcie P.1.1 Rozwijanie pozarolniczej przyjaznej środowisku działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa												100	PROW
Przedsięwzięcie P.1.2 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu przedsiębiorstwa												100	PROW
Przedsięwzięcie P.1.3 Budowa infrastruktury w zakresie turystyki i rekreacji	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej												100	PROW

Wskaźnik rezultatu razem														PROW
-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	------

ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR

IX.1. Opis źródeł finansowania działalności LGD

Zgodnie z art. 32 ust. 1 rozporządzenia UE nr 1303/2013 rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest wspierany ze środków EFRROW, w ramach inicjatywy LEADER. RLKS może być wspierany ze środków EFRR, EFS, zwanych łącznie właściwymi EFSI. W myśl art. 32 ust. 2 lit. a i c rozporządzenia UE nr 1303/2013 RLKS jest kierowany przez LGD i prowadzony na podstawie LSR

Stowarzyszenie realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w oparciu o dwa fundusze w ramach EFSI, tj EFRROW i EFS+. Maksymalne kwoty środków działania LEADER w ramach PROW 2023-2027 przewidzianych w poszczególnych LSR na wsparcie operacji realizowanych w ramach LSR są uzależnione od liczby ludności wiejskiej zamieszkałej na obszarze objętym LSR, a w przypadku **Stowarzyszenia** jest to kwota euro. Środki z tych funduszy zostaną wykorzystane w ramach dwóch komponentów - wdrażanie LSR oraz zarządzanie LSR.

W ramach komponentu „wdrażanie LSR” wsparcie udzielane będzie w zakresie projektów własnych, projektów grantowych oraz projektów partnerskich. W ramach komponentu „zarządzanie LSR” wsparcie będzie udzielane w zakresie zarządzania i animacji. **Stowarzyszenie** środki w ramach komponentu „wdrażanie LSR” przeznaczy na projekty własne i projekty grantowe.

Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/ Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)				
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)				
RAZEM				

Plan wykorzystania budżetu LSR

f u n d u	Środki zakontraktowane (w euro) do:						
	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026	31.12.2026	31.12.2027	31.12.2028	31.12.2029

s z	k w o t o g ó ł e m (U E + k r a j o w e)	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	k w o t o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R	% w y k o r z y s t a n i a b u d ż e t u L S R
EF RR O W		%	%	10	% (łą cz nie)		%	%	%	%	%	%	%	%
EF S+		%	%				%	%		%	%	%	%	%
EF RR														
RA ZE M		%	%				%	%		%	%	%	%	%

IX.2. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Budżet LSR stanowi główne źródło finansowania działań zaplanowanych do realizacji w LSR, jest on ściśle powiązany z jej celami i przedsięwzięciami wynikającymi z analizy i diagnozy potrzeb obszaru działania LGD Dobre Gminy opracowanych w rozdziale IV niniejszej strategii.

W ramach celu nr 1 - Podniesienie jakości życia na obszarze LGD zaplanowano kwotę ok. _____ euro na przedsięwzięcia związane z Budowa, rozbudowa ścieżek rowerowych, pieszych i konnych oraz budowę, przebudowę infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, sportowej, związanej z zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego lub historycznego. W ramach celu nr 2 – Poprawa konkurencyjności terenu LGD zaplanowano kwotę ok. _____ euro na przedsięwzięcia związane z realizacją działań związanych z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej. W ramach celu nr 3 – Stworzenie warunków do rozwoju zasobów ludzkich zaplanowano kwotę ok. _____ euro na przedsięwzięcia związane z pobudzaniem aktywności społeczności lokalnych oraz wsparciem osób w niekorzystnej sytuacji.

Tabela nr. Wysokość środków przeznaczonych na realizację poszczególnych przedsięwzięć w ramach LSR.

LP.	cel	przedsięwzięcie	kwota
1.	Podniesienie jakości życia na obszarze LGD		
2.	Poprawa konkurencyjności terenu LGD		

3.	Stworzenie warunków do rozwoju zasobów ludzkich		
----	---	--	--

Wsparcie w ramach komponentu „wdrażanie LSR” będzie udzielane w formie i wysokości zgodnie z aktualnymi przepisami.

Wysokość procentowa wsparcia w poszczególnych zakresach wynosi:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych do 65 %,
2. rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych do 65 %,
3. projektów grantowych do wysokości 95%,
4. w przypadku operacji własnych wsparcie będzie miało formę wsparcia w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do 100%.

ROZDZIAŁ X MONITORING I EWALUACJA

X.1. Definicja pojęć

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Monitoring - kontrola (ocena) dynamiczna, ocena postępów i efektów dokonywana stale w czasie.

Proces monitoringu obejmować będzie:

- a. monitorowanie rzeczowej realizacji LSR:
 - analiza stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
 - monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
 - wykorzystywanie partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowanie społeczności lokalnej w proces ewaluacji),
- b. monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu) bądź obiektu (programu komputerowego, programu nauczania, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Ewaluacja - kontrola statyczna, ocena realizacji i efektów (rezultatów) dokonywana w określonych momentach czasu.

Rozróżnia się dwa rodzaje ewaluacji:

a. **ewaluacja wewnętrzna** to ocena stopnia realizacji Strategii i osiągniętych oraz osiągniętych efektów dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny,

a. **ewaluacja zewnętrzna** - realizowana jest w postaci pracy zleconej wykonawcy profesjonalnie zajmującemu się badaniami ewaluacyjnymi.

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluacyjnego, ewaluację dzielimy na:

a. **ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem badania jest poprawa jakości planowanej do realizacji operacji, działania, inwestycji,

a. **on-going** (w trakcie wdrażania operacji, działania, inwestycji) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej,

a. **ex-post** (po zakończeniu realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowania środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Kryteria ewaluacji:

1. Trafność – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. Efektywność – ocena poziomu "ekonomiczności" projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele, przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
4. Użyteczność – stopień zaspokajania potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.
5. Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

X.2. Planowanie monitoringu i ewaluacji

W celu prawidłowej realizacji LSR, LGD będzie na bieżąco monitorowana i poddawana badaniom ewaluacyjnym. Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – ewaluacja wewnętrzna i ewaluacja zewnętrzna.

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom zrealizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami.

Ewaluacja zewnętrzna będzie przeprowadzana 1 raz w ciągu całego okresu programowania i będzie miała za zadanie ocenić całokształt pracy Stowarzyszenia, w tym jego organów, pracowników, stosowanych procedur, promocji, przepływu informacji, współpracy, aktywizacji, przedsięwzięć i projektów.

Raporty ewaluacyjne będą podawane do publicznej wiadomości np. poprzez umieszczenie na stronie www.

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco, a zwłaszcza przed każdorazowym ogłoszeniem konkursu.

Powyższe działania pozwolą na stałe podnoszenie jakości usług i stosowanych procedur oraz dokonania oceny prawidłowości realizacji LSR.

Kluczowe kwestie odnośnie planowania ewaluacji

1. Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:

- a. pracownicy Biura LGD – badaniu podlegać będzie rzetelność i terminowość wypełniania obowiązków wskazanych w umowie oraz zleconych,
- b. Biuro LGD – badaniu podlegać będzie funkcjonowanie i efektywność pracy Biura oraz czy realizacja LSR odbywa się zgodnie z harmonogramem,
- c. Stowarzyszenie – badaniu podlegać będzie jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, przedsięwzięcia zrealizowane w danym roku kalendarzowym wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR,
- d. Zarząd, Rada – badaniu podlegać będzie efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji,
- e. procedury – badaniu podlegać będzie przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów,
- f. przepływ informacji/plan komunikacji – badaniu podlegać będzie sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji oraz sprawność w podejmowaniu decyzji,
- g. promocja – badaniu podlegać będzie skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji,
- h. aktywizacja – badaniu podlegać będzie efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,
- i. współpraca – badaniu podlegać będzie efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,
- j. przedsięwzięcia, projekty – badaniu podlegać będzie jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.

2. Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

- a. cele i wskaźniki określone w LSR – badaniu podlegać będzie powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników,

- b. realizowane operacje – stopień realizacji wybranych do dofinansowania operacji, opis efektów, wpływ zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów,
- c. budżet– trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD,
- d. kryteria i procedury wyboru operacji – jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji.

3. Kryteria, według których będzie sporządzana ocena: trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość,

4. Czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja: czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.

5. Sposób pomiaru: opinia dyrektora biura nt. podległego personelu, wywiady z wnioskodawcami, członkami LGD, dokumentacja własna, opinie Zarządu, Desk Research, statystyki, analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami, wizje lokalne w miejscu realizacji operacji, rejestr danych, karta udzielonego doradztwa, rejestr złożonych wniosków, lista obecności.

6. Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy.

7. Wnioski i opinie sformułowane podczas realizacji planu komunikacji będą wykorzystywane podczas ewaluacji.

Kluczowe kwestie odnośnie planowania monitoringu

- 1. Elementy podlegające monitorowaniu;** harmonogram ogłaszania konkursów, stopień wykorzystania budżetu, wskaźniki realizacji LSR, działania promocyjne, nabory wniosków, szkolenia, jakość partnerstwa,
- 2. Sposób pozyskiwania danych:** rejestr danych, Desk Research, statystyki, karta udzielonego doradztwa, lista obecności, dokumentacja własna,
- 3. Czas i okres zbierania danych –** dane zbierane na bieżąco.
- 4. Sposób przekazania danych przez beneficjentów:** sprawozdania z realizacji operacji (druki LGD), listy obecności, zdjęcia z realizacji operacji, inwestycji.

8. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura.

W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażaniem LSR lub kosztów bieżących i aktywizacji LGD zamierza opracować i zrealizować program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia.

Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www.

Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczany sposób.